LMBTQI FIATALOK ISKOLAI BEFOGADÁSA

KÉZIKÖNYV TANÁROKNAK

BEFOGADÓ TEREK

SZERZŐ: Andrejcsik Lujza

LEKTORÁLÁS: Könnyü Hella, Dudits Luca

A TANÁRI KÉZIKÖNYV SZERKESZTÉSÉBEN KÖZREMŰKÖDÖTT:
Beöthy Ádám, Fenyvesi Maya, Kövesi Györgyi, Kutassy Dorottya,
Landy Annamária, Sztraka Andrea Teréz

KIADVÁNYTERV ÉS NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: Kiss Richárd

Nyomtatott kiadvány: ISBN 978-615-5707-32-2

Digitális kiadvány: ISBN 978-615-5707-33-9

Kiadja a Háttér Társaság, 2023. február

1136 Budapest, Balzac utca 8-10. | Telefon: (1) 238 0046, (1) 329 2670 E-mail: hatter@hatter.hu

Co-funded by the European Union

A kiadvány a Befogadó Terek - Befogadó környezet létrehozása emberi jogi és alternatív oktatási módszerekkel c. projekt keretében készült, amelyet az Európai Unió Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek programja (2021-2027) támogat. A kiadvány tartalma csak a szerzők véleményét tükrözi, amely nem feltétlen egyezik meg az Európai Unió vagy az Európai Bizottság álláspontjával. Az Európai Unió és az Európai Bizottság nem vállal felelősséget a kiadványban szereplő információkért.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS 2

1.1. Miről szól a projekt? 2
1.2. Befogadó környezet fontossága 4
1.3. Gyermekek elleni erőszak 5

2. TERMINOLÓGIA 9

2.1. A szexuális irányultságot leíró kifejezések 11
2.2. A nemi identitáshoz kapcsolódó fogalmak 12
2.3. A hátrányos megkülönböztetéshez kapcsolódó fogalmak 17

3. LMBTQI DIÁKOK HELYZETE MAGYARORSZÁGON 21

3.1. Diák kutatás 22
3.2. Tanár kutatás 28

4. JAVASLATOK LMBTQI DIÁKOK INTEGRÁLÁSÁRA 32

4.1. Gyermekjogi egyezmény 35
4.2. Részlet az egyezményből 36

5. EMBERI JOGI NEVELÉS 38

5.1. Miről szól, és mire jó az emberi jogi nevelés? 38
5.2. Tanácsok a foglalkozások tartásához 40
5.3. Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (EJENY) 41

6. GYAKORLATOK 44

6.1. Ismerkedős, jégtörő gyakorlatok 44
6.2. Témára hangoló gyakorlatok 45
6.3. Témát kifejtő, feldolgozó gyakorlatok 51
6.4. Folytatást, továbblépést lehetővé tevő gyakorlatok 59
6.5. Foglalkozást lezáró, értékelést, visszajelzést tartalmazó gyakorlatok 60

7. EGYÉB HASZNOS ANYAGOK, FORRÁSOK 61

8. ZÁRSZÓ 64

1

BEVEZETÉS

1.1. Miről szól a projekt?

Ez a kézikönyv négy civil szervezet közös munkájából jött létre annak érdekében, hogy információt, segítséget és iránymutatást nyújtson a diákokkal foglalkozó szakemberek és pedagógusok számára az LMBTQI diákok érdekvédelmében.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének 2019-es kutatása szerint az LMBTQI emberek magas fokú diszkriminációval szembesülnek az iskolai és a munkahelyi környezetben egyaránt. A felmérésben résztvevők 60%-a tapasztalt zaklatást sértő vagy fenyegető szituációk formájában a kutatást megelőző öt évben. **Az EU-ban a 15-17 éves korosztály több zaklatást szenvedett el, mint az idősebb korosztály, és a diák-korú válaszadók mindössze 13%-a érezte úgy, hogy iskolájában pozitívan foglalkoznak az LMBTQI-problémákkal.**

A fenti kutatási eredmények ismeretében az Amnesty International Magyarország, a Háttér Társaság, a Labrisz Leszbikus Egyesület és a Szivárvány Misszió Alapítvány kutatási és képzési projektet indított el, mely a ***Befogadó Terek - Befogadó környezet létrehozása emberi jogi és alternatív oktatási mód-***

szerekkel címet viseli. A projekt célja az LMBTQI diákokat érő iskolai zaklatás csökkentése, az LMBTQI embereket érő munkahelyi diszkrimináció csökkentése, a pedagógusok és munkáltatók érzékenyítése LMBTQI témákban, valamint a társadalmi tudatosság növelése az LMBTQI emberek mindennapi tapasztalatainak bemutatásán keresztül. A projekt az Európai Bizottság *Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek* programja támogatásával valósul meg.

A projekt során **kutatást** végzünk az LMBTQI fiatalok iskolai és az LMBTQI emberek munkahelyi tapasztalatairól, valamint a 2021 júniusában elfogadott propagandatörvény hatásairól a társadalmi tudatosságot növelő programok terén. Emellett **tanári kézikönyvet** és **iskoláknak szóló útmutatót** állítunk össze arról, hogy mit lehet tenni az LMBTQI diákok elleni zaklatás megelőzéséért és csökkentéséért, illetve módszertani képzéseket és diákworkshopokat szervezünk a befogadó iskolai környezet megteremtése érdekében. **Érzékenyítő workshopokat** szervezünk továbbá munkáltatók és munkavállalók számára, illetve **e-learning kurzusokat** hozunk létre mind a diákok, mind a munkavállalók részére.

EZ A KIADVÁNY AZÉRT SZÜLETETT, HOGY IRÁNYMUTATÁST ADJON ÉS PÓTOLJA A HIÁNYZÓ ISMERETEKET, ILLETVE ÚJ TUDÁSANYAGGAL VÉRTEZZE FEL A PEDAGÓGUSOKAT, FIATALOKKAL FOGLALKOZÓ SZAKEMBEREKET AZ LMBTQI DIÁKOKAT ÉRINTŐ PROBLÉMÁK ÉS JELENSÉGEK KAPCSÁN.

1.2. Befogadó környezet fontossága[1]

Munkánk során a pedagógusok, fiatalokkal foglalkozó szakemberek és a diákok szemszögéből igyekszünk megközelíteni az oktatás feladatait, nehézségeit, és próbálunk számukra is elérhető, kézzelfogható, gyakorlatias megoldásokat nyújtani. A célunk az, hogy ténylegesen is megvalósuljanak a köznevelési törvény alapelvei, ezáltal **befogadó és biztonságos környezetet hozzunk létre** az oktatási intézményekben, valamint a tanár- és diákközösségekben:

— a köznevelés egészét a tudás, az igazságosság, a rend, a szabadság, a méltányosság, a szolidaritás erkölcsi és szellemi értékei, az egyenlő bánásmód, valamint a fenntartható fejlődésre és az egészséges életmódra nevelés határozzák meg (1. § (2) bek.);

— a nevelési-oktatási intézmények pedagógiai kultúráját az egyéni bánásmódra való törekvés, a gyermek, a tanuló elfogadása, a bizalom, a szeretet, az empátia, az életkornak megfelelő követelmények támasztása, a feladatok elvégzésének ellenőrzése és a gyermek, tanuló fejlődését biztosító sokoldalú, a követelményekhez igazodó értékelés jellemzi (1. § (3) bek.).

A köznevelési törvény előírja azt is, hogy minden iskolának „gondoskodnia kell a rábízott gyermekek, tanulók felügyeletéről, a nevelés és oktatás egészséges és biztonságos feltételeinek megteremtéséről” (25. § (5) bek.).

A támogató, a zaklatás ellen fellépő iskolákban jobban teljesítenek, és azokba jobb közérzettel járnak a diákok. Az odafigyelés, a támogatás, a zaklatás elleni fellépés működik. Azért dolgozunk, hogy a pedagógusok és más fiatalokkal foglalkozó szakemberek megfelelően tudják támogatni az LMBTQI diákokat, és a zaklatás valamennyi formája elleni fellépéssel befogadó, biztonságos iskolákat teremthessenek.

1 felhasznált forrás: Háttér Társaság (2019): Támogató barátok, tehetetlen intézmények https://hatter.hu/sites/default/files/dokumentum/kiadvany/iskolai-kutatasi-jelentes-online.pdf

Magyarországon gyerekcipőben jár az iskolai zaklatás elleni fellépés – különösen, ha annak előítéletes formája jelenik meg. Az iskolák kevés eszközzel rendelkeznek, és gyakran nem ismerik a számukra is elérhető megoldásokat (pl. képzések, mediációs szolgálat). Ugyanakkor sok iskola fontosnak tartja az iskolai zaklatás elleni fellépést, ezért remélhetjük, hogy ha értesülnek a meglévő lehetőségekről, igénybe is veszik azokat, és ily módon biztonságosabbá teszik intézményüket minden diák számára.

A biztonságos iskola kialakításához hozzájárul, ha a diákok képesek azonosítani a zaklatást, tudják, mi a teendő, ha őket vagy egy társukat bántják, és ha a (nyíltan vagy titokban) kisebbségekhez tartozó diákok is felismerik és elfogadják identitásukat, és hogy jogosan kérhetnek segítséget.

1.3. Gyermekek elleni erőszak[2]

Az iskolai zaklatás túlmutat az iskolán. Ez azt is jelenti, hogy pusztán iskolai eszközökkel, iskolai keretek között nem is lehet sikeresen küzdeni ellene. Különböző szakemberek és szakterületek bevonása szükséges, kezdve az iskolai szociális munkástól, iskolapszichológustól, a gyermekjóléti szolgálat felé megtett jelzésen át egészen a bűnmegelőzésig. Ugyanezt erősíti meg dr. Herczog Mária is, aki úgy fogalmaz, hogy „csak holisztikus szemléletű, gyerekjogi megközelítésben működnek a jó gyakorlatok, a tiltás, korlátozás, fenyegetés nem hoz eredményt."

Társadalmilag hátrányos helyzetük miatt a kisebbséghez tartozó diákok többségi társaiknál gyakrabban válnak iskolai zaklatás áldozatává. Az LMBTQI diákok nagyobb láthatósága miatt az ellenük elkövetett verbális-, nonverbális erőszak és zaklatás sajnos növekvő tendenciát mutat. A homofób és transzfób iskolai zaklatás különösen azokat a diákokat érinti, akik valamilyen módon eltérnek az adott közegben elvárt nemi szerepektől. A "bullying" így a kortárs csoport egyik elterjedt eszközévé vált, különösen a fiúk körében.

2 felhasznált forrás: Béres-Deák Rita et al. (2016): Útmutató az előítéletes alapú iskolai zaklatás megelőzéséhez és kezeléséhez https://sokszinusegoktatas.hu/sites/default/files/uploads/iskolaizaklatas_utmutato.pdf

C. J. PASCOE AMERIKAI ANTROPOLÓGUS MEGFIGYELTE, HOGY KÖZÉPISKOLÁS FIÚK GYAKRAN „BUZI”-NAK CSÚFOLJÁK AZOKAT A FIÚKAT, AKIK VALAMILYEN SZEMPONTBÓL NEM FELELNEK MEG AZ Ő ELVÁRÁSAIKNAK NEMI SZEREPEK SZEMPONTJÁBÓL. PÉLDÁUL EGY FEHÉR SRÁCOT, AKI SZERETETT TÁNCOLNI, RENDSZERESEN LEBUZIZTAK ÉS SZEXUÁLIS TÁRGYÚ MEGJEGYZÉSEKET KIABÁLTAK UTÁNA AZ ISKOLA UDVARÁN. FURCSA MÓDON A TÁNCOLNI SZERETŐ FEKETE FIÚKAT NEM BUZIZTÁK, MIVEL FELTÉTELEZTÉK, HOGY A FEKETÉKNEK A „VÉRÉBEN VAN” A TÁNC.[3]

Az iskolai zaklatásra adott válaszok szempontjából fontos szempont, ha a gyermekek ellen elkövetett erőszak egy csoport iránti előítéleten alapul. **Tudatában kell lennünk annak, hogy egy kisebbségi csoport tagjai társadalmi szinten kiszolgáltatottabbak, sérülékenyebbek**: számukra jelzésértékű, hogy az iskola foglalkozik-e és ha igen, hogyan, az őket ért támadásokkal. Fontos a megértő odafigyelés és annak közvetítése, hogy mi pedagógusok nem értünk egyet az ellene fennálló előítéletekkel. Amennyiben a zaklatás ürügye valamilyen külső jegy vagy kulturális különbség, a probléma kezelése során nemcsak azt kell megértetnünk a diákokkal, hogy a zaklatás rossz, hanem a kulturális, szexuális irányultság- és nemi identitásbeli különbségek elfogadását is hangsúlyoznunk kell. **Az előítéletes alapú zaklatásnak, erőszaknak olyanok is áldozatul eshetnek, akik nem tartoznak a kisebbségi csoportba, de a többiek azt hiszik róluk.** Különösen gyakran sütik rá a tizenéves fiúk a melegség bélyegét olyan társaikra, akik „lányos” ruhákat viselnek vagy „lányos” dolgok iránt érdeklődnek (Pascoe 2007). Ha az áldozat valójában nem meleg, kisebb eséllyel fog felhívni egy lelki segítő szolgálatot vagy fordulni egy LMBTQI fiataloknak szervezett önsegítő csoporthoz.

Az LMBTQI diákok esetében fontos szempont az elszigeteltség. Míg etnikai csoportok esetén a diákot körülveszi egy közösség – minimum a saját családja – amely az övéhez hasonló identitással, és ehhez köthető közös tapasztalattal rendelkezik, addig az LMBTQI diákok legtöbbször családjukon belül is egyedül vannak. Sokszor a család sem tudja kezelni, hogy a gyermek egy nemi vagy/és szexuális kisebbséghez tartozik, vagy nincs felkészülve arra, hogy emiatt

3 Pascoe, C.J. (2007): Dude, you’re a fag. Masculinity and Sexuality in High School

zaklathatják az iskolában. Egy etnikai kisebbséghez tartozó szülő, mivel esetleg maga is átélte ezt, nagyobb valószínűséggel számít rá.

Fontos az, hogy mind a tanárok, mind a diákok tudatában legyenek a cselekedeteik súlyának, esetleges jogi felelősségüknek. Nem győzzük hangsúlyozni, hogy (még akár bűncselekményt megvalósító) iskolai zaklatás és gyermekek ellen elkövetett erőszak esetén a hatékony és célszerű módszernek nem a jogi felelősségre vonást, a fiatalkorúak feljelentését, a hagyományos – büntetést és megbélyegzést jelentő – büntetőeljárást tartjuk, hanem a probléma alternatív módszerekkel való kezelését.

Erre mind pedagógiai, mind jogi eszközök (jóvátételi/resztoratív igazságszolgáltatás) rendelkezésre állnak. Tipikus eset például, amikor egy diák horogkeresztet rajzol a padra, és diákok tömegei “zsidóznak”, “cigányoznak”, “buziznak” a magyar iskolákban, ahogy ezt gyakran hallják maguk körül.

Ezekre a jelenségekre azonban sem hatékonysági, sem pedagógiai szempontból nem a gyerekek bíróság elé állítása a jó válasz. Sokkal hasznosabbak a különböző alternatív, pedagógiai módszerekkel dolgozó megoldási lehetőségek, amelyek során a fiatal megérti a tettének súlyát, másokra gyakorolt hatását, és a **megbélyegzés helyett a tettének megbánása révén annak felvállalása és jóvátétele kerül a középpontba.**

2

TERMINOLÓGIA[4]

A pedagógusok pályájuk során előbb-utóbb majdnem biztosan találkoznak LMBTQI diákokkal, ezért fel kell készülniük a velük való munkára. A gyermekekkel foglalkozó szakemberek számára fontos, hogy **biztonsággal és inkluzív módon tudják alkalmazni az LMBTQI-specifikus fogalmakat.** Az oktatásban az egyik leghatékonyabb eszköz a diákokkal folytatott beszélgetés, ezért rendkívül fontos szerepe van annak, milyen szavakat használunk. Ugyancsak elévülhetetlen az állítás, miszerint **a tanárok példaként szolgálnak a diákok számára**, így a szóhasználatot és a pedagógus beszédstílusát is előszeretettel tekintik követendő mintának.

Fontos azt is észben tartani, hogy a nyelv és a terminológia folyamatosan fejlődik és változik. Olyan kifejezések, amelyek régen a mindennapi szóhasználat részei voltak (pl. a „homoszexuális", vagy a „más" szó), ma már idejétmúlttá váltak, esetleg kifejezetten negatív asszociációkat keltenek és ezért kerülendők. A nyelvhasználat még nagyobb kihívásokat állít elénk, amikor transz (vagy nemi identitásukban bizonytalan) emberekkel dolgozunk.

4 felhasznált forrás: Háttér Társaság et al. (2021): Hogyan léphetünk fel az LMBTQI és nemileg nonkonform gyermekekkel és fiatalokkal szembeni erőszak ellen? https://hatter.hu/sites/default/files/dokumentum/kiadvany/handbook-dac-a5-hun-zs-ajbh.pdf

A SOKOLDALÚ «NEM» FIGURA

Magyar verzió by TransVanilla.hu (original: www.PronouncedMetrosexual.com)

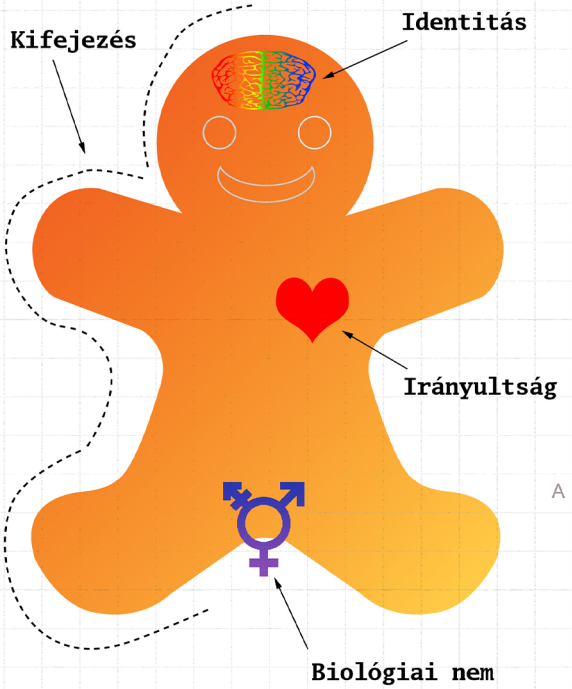

Nemi identitás

NŐ — GENDERQUEER — FÉRFI

A nemi identitásod az amit te magad a fejedben magadénak gondolsz. Ennek a kémiája alkot téged és az ahogyan te ezt megéled, hogy mit jelent.

Nem kifejezése

FEMININ — ANDROGÜN — MASZKULIN

A nem kifejezése az ahogyan demonstrálod a nemed (a tradícionális nemi szerepek szerint) a viselkedéseddel, öltözködéseddel, mozgásoddal és reakcióiddal.

Biológiai nem

NŐ — INTERSZEX — FÉRFI

A biológiai nemet objektív dolgok: szervek, hormonok és kromoszómák, határozzák meg.
Nő = vagina, petefészek, XX kromoszóma férfi = pénisz, herék, XY kromoszóma
interszexuális = a kettő kombinációja

Szexuális irányultság

HETEROSZEXUÁLIS — BISZEXUÁLIS — HOMOSZEXUÁLIS

A szexuális irányultságod az határozza meg, hogy akikhez fizikálisan, lelkileg és/vagy érzelmileg vonzódsz hozzád képest milyen neműnek vallják magukat.

Az alapvető terminológia ismeretén kívül **fontos, hogy nyitottak legyünk a fiatal saját definícióira**. Az LMBTQI gyerekek és fiatalok nem feltétlenül ismerik az ebben a fejezetben felsorolt fogalmakat és kifejezéseket, és előfordul, hogy a többségi társadalomhoz hasonlóan kizárólag férfi-női szerepekben gondolkoznak a nemekről és a szexualitásról. Az emberek gyakran összekeverik a szexuális irányultságot, a nemi identitást, a nemi önkifejezést és a biológiai nemi jegyeket, pedig **fontos tudni ezeknek a fogalmaknak a jelentését ahhoz, hogy megértsük az LMBTQI és heteroszexuális, cisznemű emberekkel kapcsolatos jelenségeket**.

A **szexuális irányultság** azt jelenti, hogy az egyén kik iránt képes érzelmi és szexuális vonzalmat érezni és kikkel képes érzelmi, intim és szexuális kapcsolatot létesíteni. Ezek lehetnek vele azonos nemű, tőle különböző nemű vagy többféle/bármilyen nemű személyek.

A **nemi identitás** minden ember belső, egyéni megélése arról, hogy milyen nemhez tartozik; ez nem feltétlenül egyezik meg az illető születéskor kijelölt nemével, és nem feltétlenül a bináris (férfi-női) kategóriákba illeszkedik.

Az **LMBTQI rövidítés** jelentése: leszbikus, meleg, biszexuális, transz, queer és interszex. Ahogy látható, ez egy igen heterogén csoport, de a társadalmi és politikai közbeszédben gyakran egységként kezelik. Az LMBTQI+ rövidítést szintén szoktuk használni, amelyben a + jel arra utal, hogy további szexuális és nemi kisebbségek is tartoznak ide (pl. pánszexuális, aszexuális, nem-bináris, stb.).

2.1. A szexuális irányultságot leíró kifejezések

Leszbikus az a nő, aki szexuálisan, fizikailag és/vagy érzelmileg nőkhöz vonzódik. Egyes nem-bináris emberek is leszbikusként határozzák meg magukat.

Meleg az a férfi, aki szexuálisan, fizikailag és/vagy érzelmileg férfiakhoz vonzódik. A „meleg” szót néha átfogóan alkalmazzák a meleg, leszbikus és biszexuális emberekre. Egyes nem-bináris emberek is melegként határozzák meg magukat.

A **biszexuálisok és pánszexuálisok** olyan emberek, akik szexuálisan és/ vagy érzelmileg egynél több nemhez vonzódnak. A biszexuálisok azok, akik különböző nemű emberekhez képesek vonzódni, és szerepet játszik vonzalmukban a kiválasztott személy neme. A pánszexuálisok pedig azok, akik bármilyen nemű emberekhez képesek vonzódni, és számukra az érzelmi és/vagy szexuális vonzalomnál nem játszik szerepet a másik személy neme.

Az **aszexuális** szót olyan emberekre használjuk, akik általában nem éreznek szexuális vonzalmat vagy vágyat arra, hogy szexuális kapcsolatot létesítsenek. Az aszexuális embereknek különböző tapasztalatai és preferenciái lehetnek, és különböző romantikus irányultságuk. Az aszexualitás egy spektrum, tehát vannak, akik sosem éreznek szexuális vágyat, míg mások csak ritkán, vagy csak akkor, ha már kialakult egy erős kötődésük valakivel.

2.2. A nemi identitáshoz kapcsolódó fogalmak

A **biológiai nem** az elsődleges és másodlagos nemi jellegeket foglalja magában, beleértve a géneket és a hormonokat. Az emberek hivatalos nemét jellemzően születéskor állapítják meg, és a legtöbb országban csak két, egymást kizáró opció létezik rá: férfi és nő. Vannak azonban, akiknek a testi jegyeit ez a felosztás nem tükrözi (lásd: interszex), illetve olyanok is, akiknek a születéskor kijelölt neme nem illeszkedik a nemi identitásához vagy önkifejezéséhez.

A **cisz / cisznemű** emberek azok, akik nem transzneműek, vagyis akiknek a születésekor meghatározott nemével megegyezik a nemi identitása.

A **transz vagy transznemű** általános kifejezés azokra, akiknek nemi identitása eltér a születéskor kijelölt nemüktől. Ebbe a kategóriába tartoznak azok az emberek, akiknek nemi identitása eltér a cisznemű elvárásoktól. A transz emberek öltözködésükkel, testük megváltoztatásával (akár hormonterápiával vagy műtétek segítségével), és más nemi önkifejezési módokon keresztül fejezik ki nemi identitásukat. **Transz férfiak** azok, akiknek születésükkor női nemet tulajdonítottak, és férfi, vagy inkább férfi nemi identitásuk van. **Transz nők**

azok, akiknek születésükkor férfi nemet tulajdonítottak, és női, vagy inkább női nemi identitásuk van.

Fontos megjegyezni, hogy a transzneműek tranzíciója nem kizárólagosan a bináris skálán történik férfiból nővé vagy nőből férfivá válás által: a folyamat lényege, hogy a személy belső önképe összhangban legyen a külső, fizikai megjelenésével.

Léteznek olyan kifejezések, amelyek már elavultak, esetleg sértőek is lehetnek az érintettek számára, ezért már nem használjuk őket. Az alábbiakban ezekre térünk ki.

*A **transzszexuális** kifejezést medikalizáló jellege miatt egyre kevésbé használjuk, kivéve, ha valaki kifejezetten így hivatkozik magára. Helyette a transznemű megnevezés javasolt, mint aktuálisan elfogadott elnevezés.*

*A **transzvesztita** megnevezés egy viselkedésformát jelöl, mely során az illető időnként az ellenkező nemnek megfelelő öltözködési stílust képvisel, de tranzícióban nem vesz részt. Ez azonban a mai köznyelvben már nem használatos kifejezés, helyette inkább az angolszász nyelvterületről származó "cross-dresser" kifejezést használjuk.*

A **tranzíció vagy nemi átmenet** az a folyamat, amikor valaki megváltoztatja az életét, hogy az illeszkedjen a nemi identitásához. Ennek során az alábbi társadalmi, orvosi és jogi lépések egy részét vagy akár mindegyiket megteheti: előbújik a családjának, barátainak és kollégáinak; nemi identitásának megfelelően öltözködik és viselkedik; megváltoztatja testét hormonkezelés, műtétek vagy más beavatkozások segítségével; megváltoztatja hivatalos nevét illetve nemét személyi irataiban (2020 óta Magyarországon ez nem lehetséges); illetve az adott ország törvényeiben előírt egyéb jogi lépéseket megteszi.

A **nem jogi elismerése** az a folyamat, amelynek során az állam törvényesen elismeri egy transz ember nemét. A magyar hatóságok a „nem- és névváltoztatás" kifejezést használják erre a folyamatra, ami sajnos 2020 májusa óta nem

lehetséges: miután két évig fel volt függesztve a nem- és névváltoztatási kérelmek elbírálása, 2020 májusában az Országgyűlés törvényben is megtiltotta, hogy a transz és interszex emberek elismertethessék nemüket jogi úton. Pedig a transznemű emberek számára az okmányaikban helyesen feltüntetett nevük és nemük alapvető kihatással van létbiztonságukra: ennek hiányában nehezebben, vagy egyáltalán nem férnek hozzá a számukra szükséges egészségügyi ellátásokhoz, magyarázkodni kényszerülnek állásinterjún, albérlet-keresés során, bankban, ügyintézés során, de még a boltban is, amikor kártyával fizetnek. Kénytelenek előbújni és a nemi identitásukról beszélni azokban a helyzetekben, amikor a hivatalos nevüket kell használniuk, így sérül a magánélethez és a méltósághoz való joguk, és zaklatásnak vagy hátrányos megkülönböztetésnek lehetnek kitéve.[5]

Nemi megerősítő műtéteknek nevezik azokat az operációkat, amelyek segítségével egy transz ember elsődleges és másodlagos nemi jegyeit megváltoztatják, hogy az illető teste jobban illeszkedjen nemi identitásához.

Sokan úgy érzik, nemi identitásuk kívül esik a férfi/nő kétpólusú (bináris) rendszerén. A **nem-bináris** egy ernyőfogalom arra a sokféle nemi identitásra, amelyek kívül esnek a férfi/nő bináris kategóriákon. Ilyenek például az agender (aki nem nélkülinek tartja magát), a bigender (kétnemű, aki úgy érzi, férfi és nő is egyszerre) vagy a genderfluid (akinek a nemi identitása változik). Egyes nem-bináris emberek transzként tekintenek magukra, mások nem.

Általában azok az emberek vallják magukat **queer**nek, akik szexuális irányultságukat és nemi identitásukat nem egymást kizáró bináris kategóriákban (heteroszexuális/meleg vagy leszbikus, férfi/nő) határozzák meg. A kifejezés ugyanakkor ernyőfogalomként is szolgál, és azokra az emberekre használjuk, akik nem heteroszexuálisok és/vagy ciszneműek. Eredetileg sértő kifejezés volt (kb. a magyar „buzi" megfelelője), így egyesek számára még mindig negatív felhangja van; ugyanakkor sok LMBTQI ember büszkén használja magára, ezzel elvéve a pejoratív élét a szónak.

5 Háttér Társaság (2020): Vonják vissza a transzneműeket ellehetetlenítő törvényjavaslatot! https://hatter.hu/hirek/vonjak-vissza-a-transznemueket-ellehetetlenito-torvenyjavaslatot

Az **interszex** emberek olyan testi, hormonális vagy genetikai jellemzőkkel születnek, amelyek nem elhelyezhetőek a férfi/nő kategóriákban, vagy amelyek a két kategória kombinációi. Testi jellemzőik alapján a hagyományos férfi és női kategóriák között vagy azokon kívül helyezkednek el. Az interszex állapotoknak számos válfaja létezik, ezért ez inkább ernyőfogalom, mint szűk értelemben vett kategória. Ezért van az, hogy az interszex aktivisták általában a „biológiai nemi jegyek" fogalmát használják (például amikor az általuk megélt diszkriminációról beszélnek). A „biológiai nemi jegyek" fogalom használata azt is hangsúlyozza, hogy interszexnek lenni testi jelenség, ami az egyén identitásának csak egy része.

Az **endoszex** az interszex ellentéte. Azt jelenti, hogy az illető olyan biológiai nemi jegyekkel (pl. kromoszómákkal, hormonokkal, nemi szervekkel) született, amelyek alapján egyértelműen besorolható a férfi/nő kategóriák valamelyikébe.

A **heteronormativitás, heteroszexizmus, cisznormativitás, ciszszexizmus, endonormativitás és endoszexizmus** olyan társadalmi gyakorlatok, amelyek elhitetik az emberekkel, hogy a heteroszexualitás, a ciszneműség és az endoszex állapot a szexuális irányultság, nemi identitás, illetve biológiai nemi jegyek egyedüli lehetséges formái, vagyis egyedül a heteroszexuális, cisznemű és endoszex emberek „természetesek" vagy „normálisak". Ez a társadalmi konstrukció azt hirdeti, hogy az egyetlen elfogadható szexuális irányultság a heteroszexualitás, és az egyetlen elfogadható nem az, amelyet születéskor kijelöltek az egyén számára, ezáltal hierarchiát állít fel a szexuális irányultságok és a nemi identitások között. A hetero- és cisznormativitás következtében a legtöbben azt feltételezzük, hogy a másik ember heteroszexuális és cisznemű, és ez meghatározza például a másokkal való kommunikációnkat. Ezért sok LMBTQI ember nyilvánosan előbújik, hogy láthatóvá váljon.

Az **előbújás vagy coming out** az a folyamat, amelynek során valakiben tudatosul leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, aszexuális, queer vagy interszex volta, elfogadja ezt és feltárja környezete előtt. Maga a fogalom is a hetero-, cisz- és endonormativitásra épül, hiszen a heteroszexuális, cisz és endoszex embereknek nem kell feltárulkozniuk mások előtt. Az előbújás nem

egyszeri alkalom, hiszen az LMBTQI emberek – saját döntésük vagy kényszerítő körülmények folytán – életük során többször is előbújnak, például új kollégák, barátok, szomszédok, orvosok, stb. előtt.

A **társadalmi nem (gender)** az, ahogyan az emberek a férfiasságról és nőiességről gondolkodnak, illetve ahogy ezeket megtapasztalják. Ez egy társadalmi konstrukció, amely bizonyos viselkedéseket a férfi, másokat a női szerephez társít. Ma már sokan felismerik, hogy a társadalmi nem nem azonos a biológiai nemmel, hanem sokkal inkább egy internalizált elképzelés. A történelem során azonban az egyénnek szigorú nemi szerepelvárásoknak kellett megfelelnie: ha biológialag a női nembe sorolták, akkor „nőisen" kellett viselkednie, „női" dolgok iránt kellett érdeklődést mutatnia, „női" szakmát kellett választania. Az, hogy mi számít „nőiesnek" és „férfiasnak", „női" vagy „férfi" feladatnak vagy szakmának, nem biológiai adottság, hanem a társadalmi-kulturális közeg határozza meg. A nemi konstrukció hierarchikus kategóriákon alapul: a hatalomhoz kapcsolódó vonásokat jellemzően a férfi nemhez társítják. Bár a társadalmi nem rendszere hagyományosan a legtöbb társadalomban bináris (férfi/nő), vannak olyan tradícionális társadalmak, ahol a nem-bináris identitások és önkifejezések is a társadalom szerves részét képezték, és ez egyre inkább igaz a modern társadalmakra is.

A **bináris nemi rendszer** egy olyan nemi alapú osztályozás, amely mindenkit besorol az egymást kizáró és egymással ellentétes férfi és nő kategóriák valamelyikébe. Ez jelenthet társadalmi rendszert vagy kulturális elképzeléseket. A bináris nemi rendszer kizárja a nem-bináris identitású vagy nemi önkifejezésű embereket.

A **nemi önkifejezés** az, ahogyan az emberek nemi identitásukat kifejezik a megjelenésük által; ennek része lehet a frizura, az öltözködés és a viselkedés is. Egyesek férfiasan, mások nőiesen fejezik ki magukat, de olyanok is vannak, akik kombinálják a kettőt, vagy arra törekednek, hogy se férfiasnak, se nőiesnek ne lássák őket (ezt hívjuk androgün önkifejezésnek). A nemi önkifejezés nem minden esetben kapcsolódik az ember születéskor kijelölt biológiai neméhez, társadalmi neméhez vagy nemi identitásához.

A **nemi nonkonformitás / nemileg nonkonform** fogalmát akkor használjuk, ha valaki nem felel meg az adott kultúrában uralkodó társadalmi nemi normáknak vagy elvárásoknak. A nemileg nonkonform emberek nem tudnak, vagy nem akarnak megfelelni a (feltételezett) nemükkel kapcsolatos társadalmi és pszichológiai elvárásoknak, külsejük, viselkedésük, identitásuk révén vagy más módon.

A **genderqueer** és **nembináris** emberek azok, akik nemi önmeghatározása a bináris férfi / nő kategóriákon kívül esik. A **genderfluid** szót olyan emberekre használjuk, akik megélt neme az idő folyamán változik, vagy nemi önkifejezésük egyszerre több nemet is megjelenít, vagy nem utal kategorikusan csak az egyik nemre.

2.3. A hátrányos megkülönböztetéshez kapcsolódó fogalmak

A **diszkrimináció (hátrányos megkülönböztetés)** forrása a hetero- és ciszszexizmus is lehet. A diszkrimináció egyenlőtlen vagy igazságtalan bánásmódot jelent a személy életkora, etnikai háttere, fogyatékossága, szexuális irányultsága, nemi identitása vagy önkifejezése, biológiai nemi jegyei vagy más tulajdonsága alapján. Az LMBTQI emberekkel szemben megnyilvánuló diszkrimináció formái többek között az alábbiak:

Közvetlen diszkrimináció: amikor valakit a szexuális irányultsága, a nemi identitása vagy önkifejezése, vagy a biológiai nemi jegyei miatt hátrányos megkülönböztetés ér (például egy transznemű munkavállalót nem vesznek fel egy állásra a nemi identitása miatt).

Közvetett diszkrimináció: amikor egy látszólag semleges jogszabály vagy gyakorlat valójában másokhoz képest hátrányba hoz bizonyos szexuális irányultságú, nemi identitású, nemi önkifejezésű vagy biológiai nemi jegyekkel bíró embereket (például az örökbefogadási procedúra nehezítése nem házas emberek esetében).

Többszörös diszkrimináció: Ha valakit egynél több alapon ér diszkrimináció.

A **homofóbia** azokat a negatív személyes vagy társadalmi elképzeléseket, véleményeket, attitűdöket és viselkedéseket jelenti, amelyek alapja a meleg, leszbikus vagy biszexuális emberek elleni előítélet, undor, félelem és/vagy gyűlölet.

A **transzfóbia** azokat a negatív személyes vagy társadalmi elképzeléseket, véleményeket, attitűdöket és viselkedéseket jelenti, amelyek alapja a transz emberek, illetve az eltérő nemi identitások és nemi önkifejezések elleni előítélet, undor, félelem és/vagy gyűlölet.

Az **LMBTQI-fóbia** azokat a negatív személyes vagy társadalmi elképzeléseket, véleményeket, attitűdöket és viselkedéseket jelenti, amelyek alapja az LMBTQI emberek elleni előítélet, undor, félelem és/vagy gyűlölet. Sok feminista szerint a meleg, leszbikus, transz, biszexuális és interszex emberekkel szembeni ellenérzés gyökere a szexizmus, amely kontroll alá vonja a szexualitást, és igyekszik megakadályozni, hogy bárki is átlépje a hagyományos nemi szerepek határait.

Bár ebben az értelemben a homofóbia, a leszbofóbia, a transzfóbia, a bifóbia és az interfóbia ugyanannak a jelenségnek a megnyilvánulásai, fontos megkülönböztetni őket, mert megjelenési formáik és intenzitásuk eltérő lehet.

A **zaklatás** olyan viselkedést jelöl, amely az áldozat számára kellemetlen (sértő, megalázó és/vagy megfélemlítő). Ez LMBTQI emberek esetében kapcsolódhat az egyén szexuális irányultságához, nemi identitásához, nemi önkifejezéséhez vagy biológiai nemi jegyeihez. Megjelenési formái lehetnek szavak, gesztusok, illetve írott szövegek, képek vagy egyéb anyagok készítése, megmutatása vagy terjesztése. Lehet alkalomszerű vagy rendszeres. Az LMBTQI emberekkel szembeni zaklatás gyakran fenyegetések, megfélemlítés, szóbeli erőszak, beszólások vagy szexuális irányultságra, nemi identitásra vonatkozó viccek formájában nyilvánul meg. A zaklatás nem feltétlen egy konkrét személy ellen irányul, zaklatás az is, ha általában tesznek megalázó, sértő meg-

jegyzéseket az LMBTQI emberekre. A **bullying** kifejezés is egyre elterjedtebb a magyar szakirodalomban – a zaklatás egy közösségen, intézményen (pl. iskolán) belüli formája, mely ismétlődő, és az intézményi hierarchián, vagy más erőkülönbségeken alapul.

A **gyűlölet-bűncselekmény** olyan bűncselekmény, amelynek indítéka előítélet vagy ellenséges érzés például az áldozat – vélt vagy valós – faji vagy etnikai hátterével, vallásával, fogyatékosságával, szexuális irányultságával, nemi identitásával, vagy valamely védett tulajdonságával kapcsolatban. Nem minden gyűlölet alapú incidens minősül gyűlölet-bűncselekménynek, de fontos, hogy ezeket is bejelentsük a rendőrségnek és nyilvántartásba kerüljenek. A gyűlölet-bűncselekmények formái: tettleges bántalmazás; verbális erőszak (mint például a fenyegetés és a gúnyolódás); illetve gyűlöletre való uszítás (amikor valaki úgy viselkedik, hogy az fenyegetést és gyűlöletet kelthet, s ez megnyilvánulhat szavakban, képekben, videókban, zenében, és megjelenhet az online térben is).

Az **áldozattá válás** azt jelenti, hogy valaki erőszakot vagy diszkriminációt szenved el. Az LMBTQI emberek gyakran válnak áldozattá szexuális irányultságuk és/vagy nemi identitásuk miatt.

A **másodlagos áldozattá válás** az intézményi erőszak egy fajtája, amelyet az állam szervei vagy a szociális szolgálatok követnek el. Olyankor fordul elő, ha az erőszak áldozata újabb traumát szenved azáltal, ahogyan az állami intézmények és mások bánnak vele. Másodlagos áldozattá válást okozhat például, ha az áldozattal kapcsolatba lépő emberek sértő nyelvezetet használnak, érzéketlen megjegyzéseket tesznek vagy az áldozatot hibáztatják a történtekért.

Az **átnevelő (reparatív) terápia** annak gyakorlata, hogy egy egyén szexuális irányultságát vagy nemi identitását megpróbálják pszichológiai vagy spirituális eszközökkel megváltoztatni vagy elnyomni. Ezek ellen a káros és hamis vélekedéseken alapuló gyakorlatok ellen már számos országban fellépnek és felszólalnak a tudományos körök. A Magyar Pszichológiai Társaság is kifejezet-

ten elítélendőnek és károsnak minősítette az átnevelő terápiákat.[6]

Az **affirmatív pszichológia** egy olyan, a pszichológiai segítői munkában alkalmazott szemléletet és módszertani keretet jelent, amelyben a szakember célja az LMBTQI emberek támogatása szexuális irányultságuk vagy nemi identitásuk megismerésében és elfogadásában, figyelembe véve a kulturális kontextus heteroszexizmusát. Hazánkban többek között a Magyar Pszichológiai Társaság LMBTQ szekciója képviseli és népszerűsíti ezt a szemléletet.[7]

6 A Magyar Pszichológiai Társaság állásfoglalása szerint „a szexuális orientáció megváltoztatására irányuló törekvések valós bizonyítékok hiányában, illetve az ilyen beavatkozások károsságát demonstráló vizsgálatok fényében kifejezetten elítélendők. A szexuális orientáció megváltoztatásának sikerességéről beszámoló kutatások rendre alapvető kutatásmódszertani hiányosságokat mutatnak, eredményeik így semmiképp sem tekinthetők mérvadónak. Hatástalan, a kliensek jelentős részére ártalmas beavatkozások alkalmazását semmilyen esetben sem lehet támogatni, függetlenül attól, hogy a személyiség milyen területéről beszélünk.” https://www. facebook.com/permalink.php?story_fbid=387422465154359&id=230520050844602

7 https://mpt.hu/a-tarsasagrol/szervezet/szekciok/lmbtq-szekcio/

3

LMBTQI DIÁKOK HELYZETE MAGYARORSZÁGON[8]

Projektünk iskolai kutatási komponenseként kérdőíves kutatásokat végeztünk. Ennek egyik része egy diákoknak szóló kérdőív, amelynek a **13 és 20 év közötti LMBTQI fiatalok** voltak a célcsoportja, akik a 2021/22-es tanévben iskolába jártak. A kérdőív felmérte, hányan találkoztak közülük előítéletes iskolai zaklatással és bántalmazással, ugyanakkor kitért arra is, hogy mennyire érzik magukat kényelmesen és biztonságban az iskolájukban, és milyen tényezők segítik az olyan befogadó iskolai környezet kialakítását, amely minden diák számára ténylegesen biztosítja az oktatáshoz való egyenlő hozzáférést.

A tanári kérdőívben **iskolai dolgozókat – pedagógusokat, iskolapszichológusokat, iskolai szociális segítőket – kérdeztünk** az LMBTQI fiatalokkal kapcsolatos tapasztalataikról ugyanebben a tanévben. Kíváncsiak voltunk többek között arra, hogy milyen gyakran voltak szemtanúi LMBTQI-ellenes zaklatásnak vagy előítéletes megnyilvánulásnak, és hogy mennyire volt sikeres az iskola

8 A részletes kutatási jelentés a Háttér Társaság honlapján lesz megtekinthető (hatter.hu)

ezek kezelésében; hogy mennyire viselkednek támogatóan az iskolavezetők, az iskolai dolgozók és a diákok az LMBTQI emberekkel szemben; hogy az oktatás során szóba kerültek-e olyan dolgok, mint a kisebbségek, a kirekesztés vagy a szexuális nevelés; illetve hogy egyáltalán folytatnak-e szexuális nevelést az iskolában. Rákérdeztünk az iskolai dolgozók LMBTQI témákkal kapcsolatos képzési szükségleteire is.

Mindkettő kérdőív kitért továbbá a **2021 júniusában elfogadott**, a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról szóló 2021. évi LXXIX. **törvényre**, mely korlátozza a 18 év alatti fiatalok hozzáférését a homoszexualitással, transzneműséggel és tranzícióval kapcsolatos tartalmakhoz. (Az említett törvényre a kérdőívben júniusi törvényként hivatkozunk, a kutatási összefoglaló során azonban – a civil szervezetek által is használt – propagandatörvényként teszünk róla említést.) A kérdőívek ezen kérdései azt kívánták felmérni, mennyiben változott az előítéletesség és az iskolai zaklatás (bullying) mértéke a júniusi törvény elfogadása után, illetve nagyobb általánosságban hogyan változtak az LMBTQI témákhoz fűződő attitűdök a törvény előtt és után.

3.1. Diák kutatás

A diákoknak szóló kérdőívet 1395-en kezdték el, és a mintába végül 889-en kerültek bele. Összesen 410 ember volt, aki végig kitöltötte a kérdőívet. Az életkori eloszlást illetően elmondható, hogy a legtöbb kitöltő (24%) 17 éves volt, az átlag életkor 16,71 volt.

A kérdőív felmérte, hogy a diákok milyen gyakran találkoztak negatív megjegyzésekkel szexualitásukra illetve nemi identitásukra, önkifejezésükre vonatkozóan, de kitért a rasszista, szexista vagy más módon diszkriminatív megjegyzések gyakoriságára is.

A szóbeli bántáson túl kíváncsiak voltunk a fizikai és online zaklatás és bántalmazás gyakoriságára, illetve a diákok általános biztonságérzetére, ké-

nyelemérzetére és az iskolai légkörre is – többek között arra, hogy esett-e szó pozitív vagy negatív összefüggésben az LMBTQI témáról. Arra is vonatkoztak kérdések, hogy a zaklatás és a fizikai bántalmazás milyen gyakran került bejelentésre az érintett diákok által, és hogy milyen módon reagáltak rá az iskolai dolgozók. A korábbi, 2017-es Hátteres kutatáshoz képest pedig új témaként megjelent a szexuális nevelés is az iskolában.

A tanárok és más iskolai dolgozók feladata, hogy hatékonyan kezeljék a problémát, ha zaklatás vagy bántalmazás történik az iskolában. **A diákok azonban nem minden esetben tesznek bejelentést az őket érő abúzusról, bántalmazásról**, annak ellenére, hogy 33,7%-uk arról számolt be, hogy létezik az iskolájában a bántalmazásra, zaklatásra, és ezek kezelésére vonatkozó szabályzat (N=534), habár ezeknek csak elenyésző része tér ki a szexuális irányultságra vagy a nemi identitásra (1,2% illetve 1%, n=180). **Az LMBTQI diákok 27,9%-a soha nem tett bejelentést az iskolájában az őt ért zaklatásról vagy bántalmazásról.** Összesen tehát kevesebb, mint egyharmaduk (22,8%) tett bejelentést az iskolában dolgozó felnőtteknek, és csak 10%-uk tette ezt legtöbbször vagy minden alkalommal.

Azokat, akik sohasem jelentették, ha áldozattá váltak, megkértük, hogy indokolják, miért nem kértek segítséget. Az 1. ábrán látható: az esetek 9,73%-ban a diákok nem akarták, hogy a tanáraik vagy a családjuk megtudja róla, hogy leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és / vagy interszex. **Ugyanakkor az esetek 23,24%-ban nem bíztak benne, hogy a tanáraik bármit tennének az érdekükben, vagy hogy annak pozitív hatása lenne.**

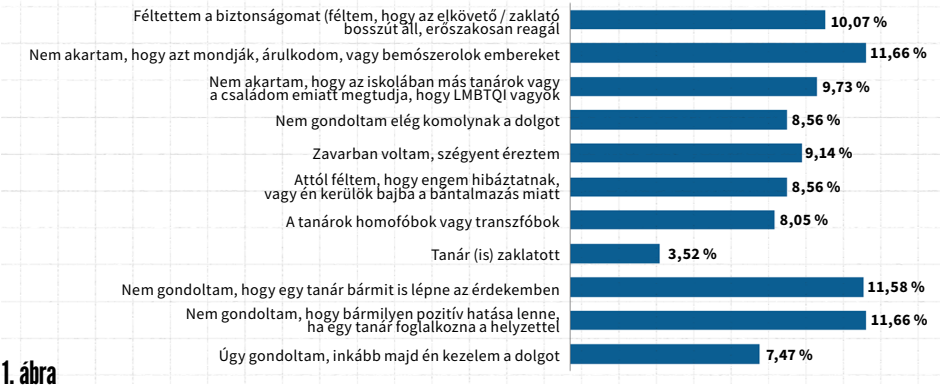

1. ábra

Az őket ért incidenseket jelentőktől megkérdeztük, mennyire tartották hatékonynak a tanáraik vagy más iskolai dolgozók válaszait. A 2. ábrán látható, hogy **csupán a diákok 39%-a érezte eredményesnek („nagyon hatékonynak” vagy „valamennyire hatékonynak”) a közbelépést**. Ugyan **az esetek 20,47%-ában a tanár beszélt az elkövetővel, hogy hagyja abba a zaklatást**, majdnem ilyen gyakori azoknak az eseteknek a száma, amikor a tanár azt mondta a zaklatás vagy bántalmazás áldozatának, hogy ne foglalkozzon a problémával (17,8%). (3. ábra).

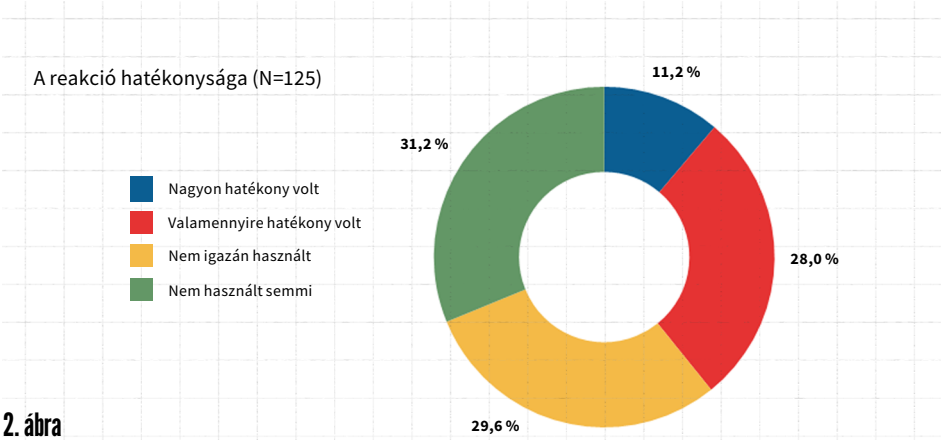

2. ábra

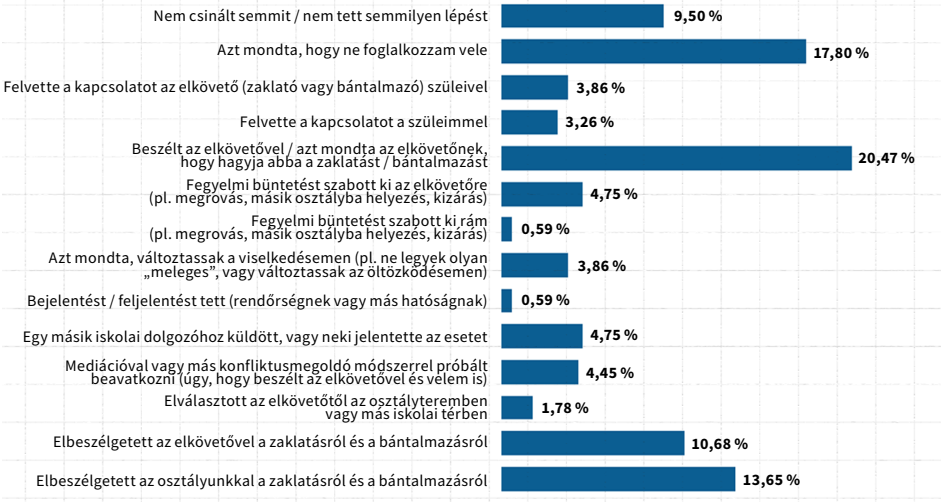

3. ábra

Mivel a fiatalok érdekeit szüleik vagy más családtagjaik is képviselhetik, arról is megkérdeztük az LMBTQI tanulókat, hogy beszámoltak-e az őket ért zaklatásról a szüleiknek, gondviselőjüknek vagy más rokonuknak; **a tanulóknak azonban csak a 21,2%-a jelezte, hogy legalább néha beszélt erről valamely családtagnak** (4. ábra), 60%-uk ezt soha nem tette meg. Azokat, akik beszéltek családtaggal, megkérdeztük, milyen gyakran beszélt az adott rokon a tanárával vagy más iskolai dolgozóval; 31,5%-uk legalább egy alkalommal az iskolai dolgozóhoz fordult, de **legnagyobb részük (39,5%-uk) egyáltalán nem beszélt senkivel** (5. ábra).

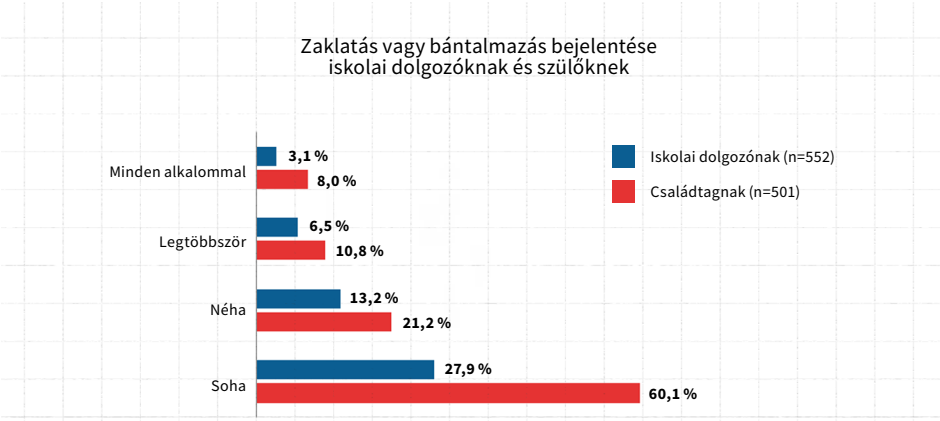

4. ábra

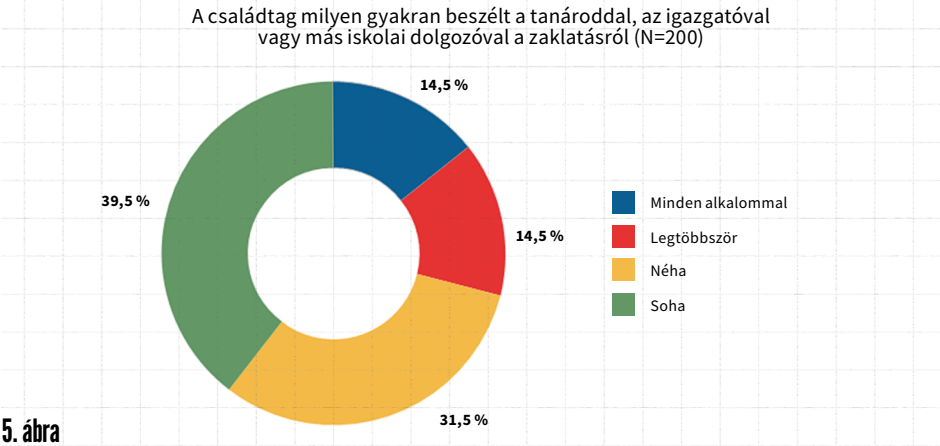

5. ábra

A kutatásban résztvevő LMBTQI diákoktól megkérdeztük, milyen gyakran voltak szóbeli zaklatás (pl. gúnyolódás vagy fenyegetés) célpontjai az elmúlt tanévben kifejezetten olyan személyes tulajdonságuk miatt, mint amilyen a szexuális irányultság, a nemi identitás, a nemi önkifejezés, a fogyatékosság vagy a rassz / etnikai hovatartozás / nemzetiség.

Többségük jelezte, hogy érte szóbeli zaklatás az elmúlt évben; leggyakrabban a szexuális irányultságuk vagy a nemi önkifejezésük miatti verbális zaklatásról számoltak be (6. ábra).

Az LMBTQI diákok több mint felét (53,5%) zaklatták verbálisan a szexuális irányultsága miatt; 40%-uk gyakran, vagy nagyon gyakran élt át ilyet. Nemi önkifejezése miatt majdnem felüket érte szóbeli zalkatás (49,2%); 36,5%-uk ezt gyakran vagy nagyon gyakran tapasztalta.

Az LMBTQI diákok 16%-át érte az iskolában fizikai zaklatás (pl. meglökték, megrángatták, leköpték) a szexuális irányultsága miatt. A nemi identitásuk, illetve nemük kifejezése miatt 8,7%, illetve 11,4%-ukat érte fizikai zaklatás (7. ábra).

Az LMBTQI diákok 8,2%-át érte az iskolában fizikai bántalmazás szexuális irányultsága, 5,2%-át nemi identitása, 7,2%-át nemi önkifejezése miatt: megütötték, megrúgták vagy valamilyen tárggyal megsebesítették őket (8. ábra).

6. ábra

Szóbeli zaklatás gyakorisága az elmúlt tanévben

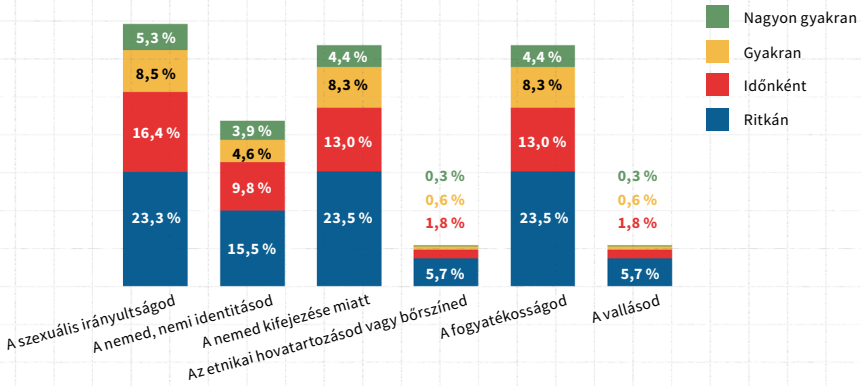

7. ábra

Fizikai zaklatás gyakorisága az elmúlt tanévben

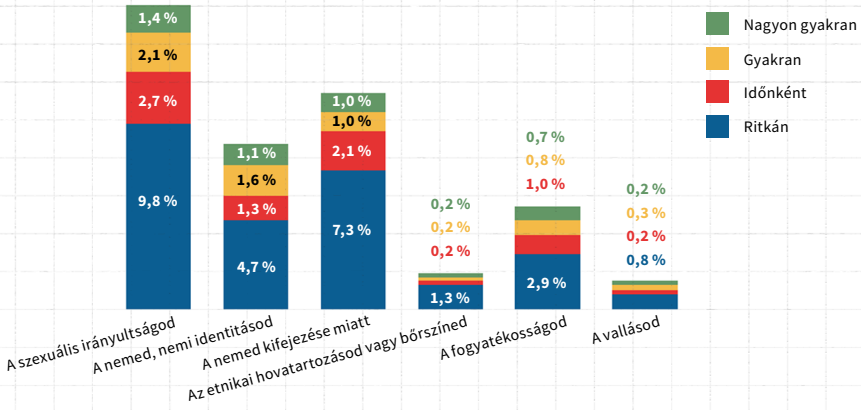

8. ábra

Fizikai bántalmazás gyakorisága az elmúlt tanévben

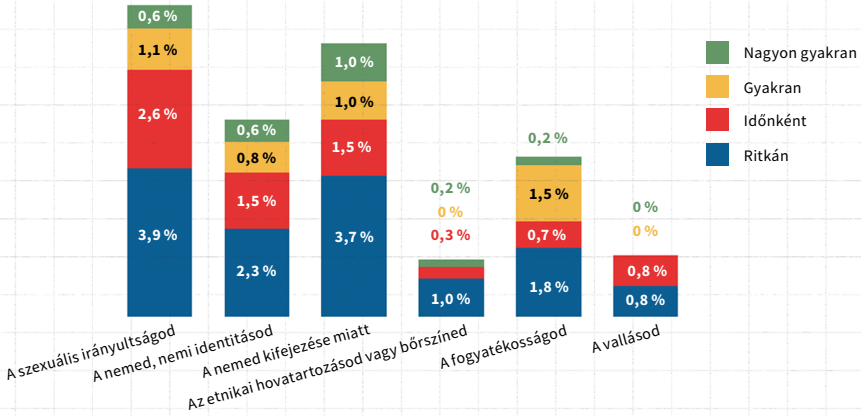

A zaklatás és bántalmazás különböző formáinak tekintetében kíváncsiak voltunk a propaganda - kérdőívben “júniusi” - törvény hatására. **A válaszadók legnagyobb része nem tapasztalt változást a propaganda törvény után a zaklatás és bántalmazás gyakoriságában; ugyanakkor 16,3% tapasztalt növekedést ezeknek a gyakoriságában** (9. ábra).

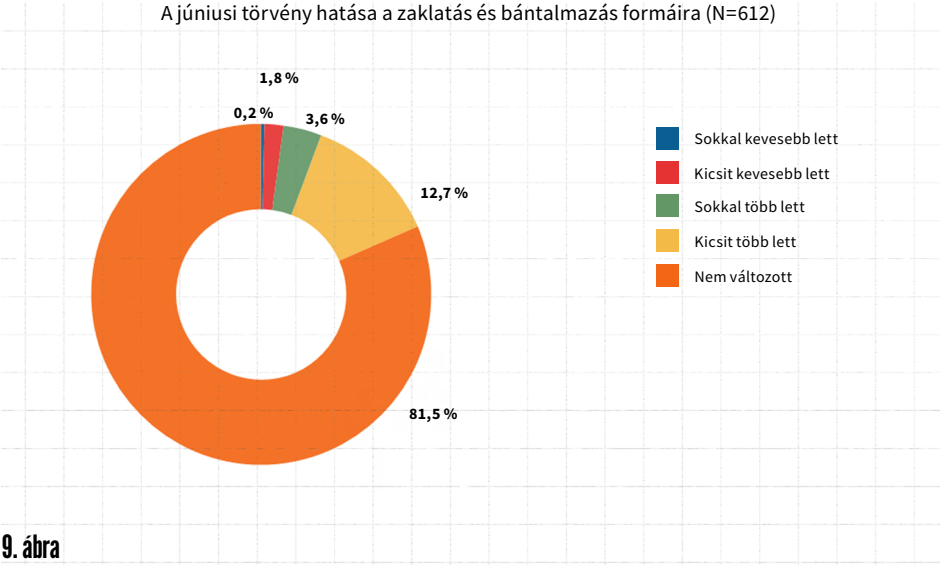

9. ábra

3.2. Tanár kutatás

A tanároknak és iskolai dolgozóknak szóló kérdőívbe 673-an kezdtek bele; a szűrés után, mely során kivettük a mintából azokat a válaszadókat, akik nemmel válaszoltak arra, hogy köznevelési intézményben dolgoznak, 436-an maradtak, melyből 271 részleges kitöltő maradt. Összesen 164-en töltötték ki teljes egészében a kérdőívet.

A kitöltők legnagyobb része pedagógus szaktanárként dolgozott, 4,2%-uk iskolapszichológusként, az intézményvezető aránya 3,6% volt. A legtöbb kitöltő (40%) általános iskolásokkal foglalkozik, ezt követte a gimnazistákkal

foglalkozók aránya (36,70%). A legtöbb tanár (77%) állami fenntartású intézményben dolgozott, az egyházi vagy alapítványi iskolákban tanítók aránya 23% volt. A válaszadók fele 501 és 1000 fő közötti iskolában dolgozik, 44%-uk a fővárosban, közel 50%-uk pedig városban vagy megyeszékhelyen. Azt, hogy községben vagy faluban dolgoznának, a válaszadók mindössze 6%-a jelezte.

Először arra kérdeztünk rá, hogy az iskolai zaklatás különböző formáival milyen gyakran találkoztak az elmúlt tanévben az iskolai dolgozók. Az ehhez kapcsolódó statisztikákat ugyanakkor fenntartásokkal kell kezelnünk, hiszen rengeteg eset a tanárok és felnőttek számára rejtve marad, és nem tudhatjuk, hogy a válaszadók iskolájában mekkora az ilyen esetek aránya. **A válaszok alapján a diákok között a szóbeli zaklatás a leggyakoribb – 14,5% illetve 26% szerint nagyon gyakran illetve gyakran történik ilyen az iskolájukban.** A legritkább a fizikai bántalmazás, melyet a kitöltők mindössze 0,9%-a jelzett gyakori problémaként (10. ábra).

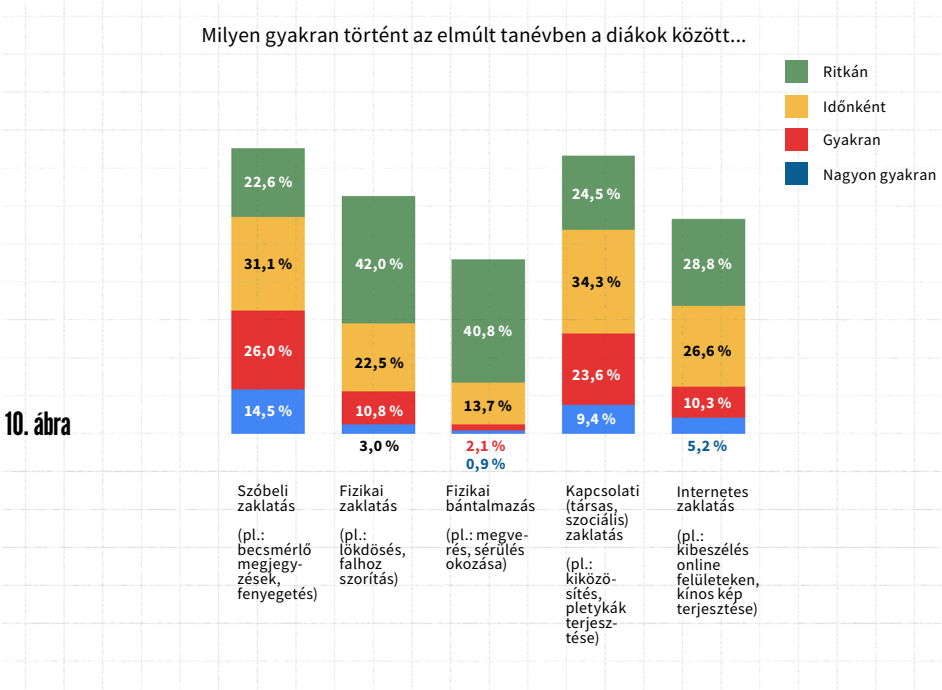

10. ábra

Rákérdeztünk arra is, hogy milyen gyakran találkoztak a diákok körében előítéletes megnyilvánulásokkal – romákkal, LMBTQI-emberekkel, zsidókkal, menekültekkel, testi vagy értelmi fogyatékossággal élőkkel és nőkkel szemben. Az általános előítéletes megnyilvánulások mellett arra is rákérdeztünk, hogy konkrét diák ellen milyen gyakran irányulnak ilyen típusú megjegyzések. Az általános előítéletes megnyilvánulások tekintetében aggasztó a kép: többségük találkozott előítéletes szóhasználattal vagy cselekedettel. **Leggyakrabban romák elleni (77,3%) megnyilvánulásokról számoltak be, és ezt követik az LMBTQI-emberekkel szembeni (64%), majd a menekültekkel, bevándorlókkal kapcsolatos (59,9%) sértő megjegyzések, cselekedetek.** Ezt követik a fogyatékossággal élőkkel kapcsolatos (44,3%), a nőkkel kapcsolatos (55,5%) végül pedig a zsidókkal kapcsolatos (42,1%) előítéletes megnyilvánulások (11. ábra). A konkrét személyek elleni előítéletes megnyilvánulások esetében azt láthatjuk, hogy minden esetben ritkább volt, hogy ilyet tapasztaltak a válaszadók. (12. ábra).

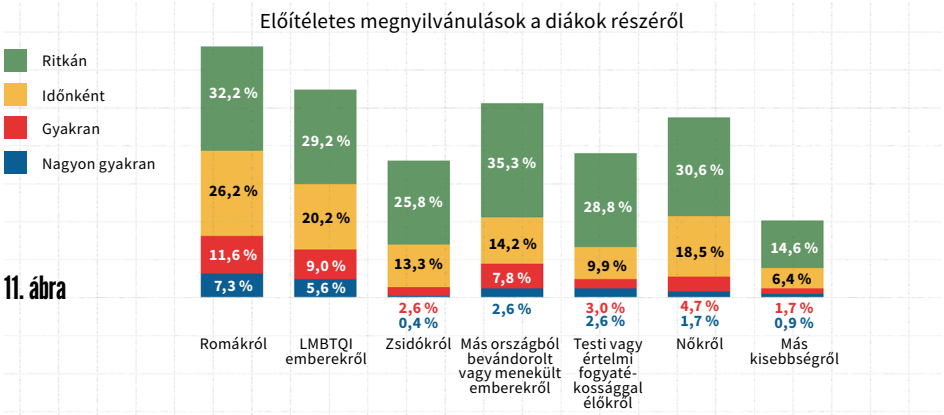

11. ábra

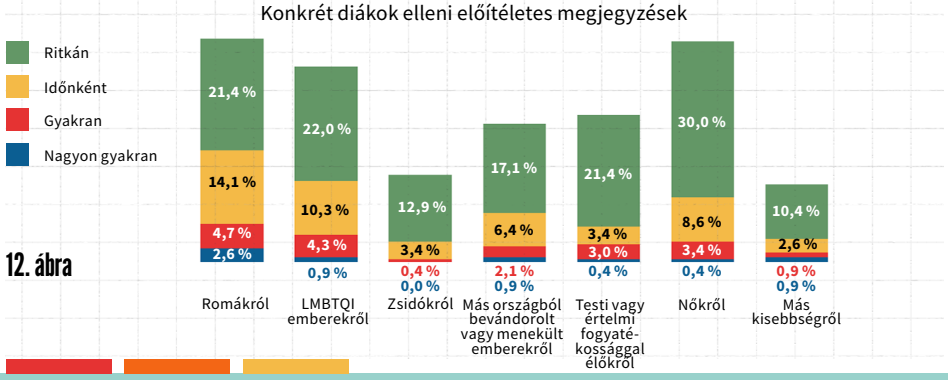

12. ábra

A válaszok alapján az előítéletes megnyilvánulások és zaklatásos esetek gyakorisága is aggodalomra ad okot, bár igen változó volt, hogy melyik kisebbséggel szemben milyen gyakorinak ítélték az előítéletességet.

Megkérdeztük a kitöltőktől, hogy a júniusi propagandatörvény előtt és után foglalkoztak-e különböző érzékenyebb, fontos témákkal akár külön foglalkozások keretében, akár a tananyagba építve. A válaszadók hasonló mértékben foglalkoztak a kisebbségek és társadalmi sokszínűség témájával a törvény előtt (76,4%) és után (73,03%). Majdnem azonos, hogy a kirekesztéssel, iskolai zaklatással és bántalmazással milyen arányban foglalkoztak: a propagandatörvény előtt 76,4%-ban, utána pedig 73,6%-ban válaszoltak igennel erre a kérdésre. Ezzel szemben azt láthatjuk, hogy a szexuális nevelés, felvilágosítás, párkapcsolatok és család témaköre már a törvény előtt kevesebbszer került szóba (60,11%), viszont ebben az esetben nagyobb csökkenést is láthatunk: a törvény után már csak a válaszadó iskolai dolgozók 53,11%-a foglalkozott munkája során ezzel a témával (13. ábra).

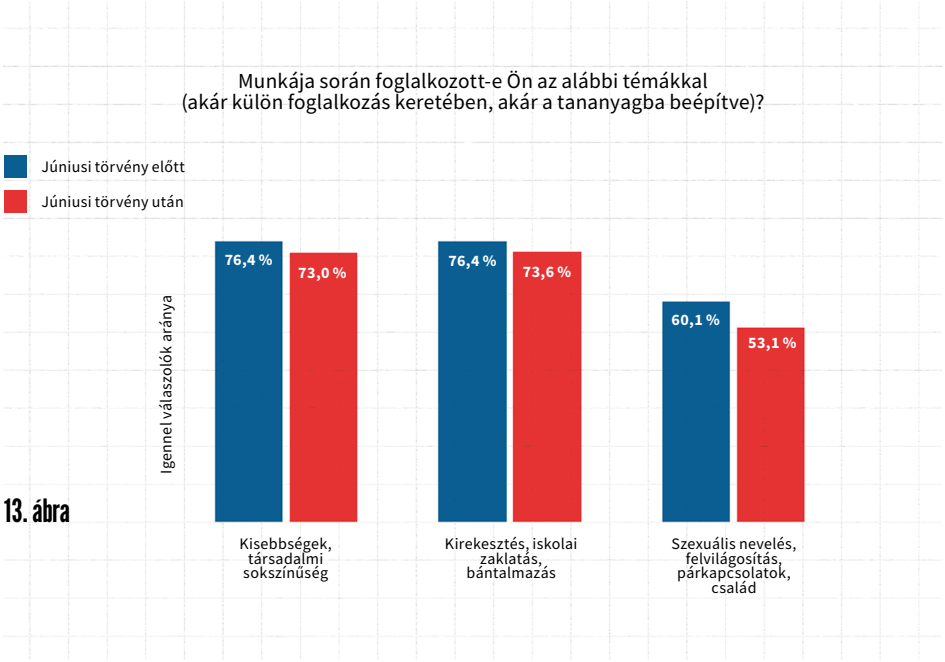

13. ábra

4

JAVASLATOK LMBTQI DIÁKOK INTEGRÁLÁSÁRA[9]

Az LMBTQI gyerekekkel és fiatalokkal dolgozó szakembereknek elsőként a témát övező csendet kell megtörniük. Általánosságban elmondható, hogy bármilyen területen dolgozunk is – oktatási intézményekben, egészségügyben, család-segítőben, médiában, sportban vagy a bűnüldözésben, **mindenhol van még bőven mit tenni azért, hogy az LMBTQI és nemileg nonkonform fiatalokat jobban befogadják a közösségekben**.

Az alábbi, hasznos tippeket tartalmazó felsorolás alapja: Checklist for a Welcoming LGBTQ and Gender Inclusive School Environment.[10]

9 felhasznált forrás: Háttér Társaság et al. (2021): Hogyan léphetünk fel az LMBTQI és nemileg nonkonform gyermekekkel és fiatalokkal szembeni erőszak ellen? https://hatter.hu/sites/default/files/dokumentum/kiadvany/handbook-dac-a5-hun-zs-ajbh.pdf

10 HRC Foundation: A Checklist for a Welcoming and Inclusive School Environment https://welcomingschools.org/resources/checklist-for-a-welcoming-and-inclusive-school-environment

» Inkluzív nyelvhasználat:

Egy gyermek és családja egy intézménnyel, illetve egy program vagy tevékenység szervezőjével először általában elektronikus vagy papíralapú formanyomtatványokon keresztül találkozik. Ezek a nyomtatványok elismerik a különböző családformákat? Nemileg semleges szavakat használnak-e, mint „szülő" vagy „gondviselő"? Rákérdeznek-e, hogy milyen nevet preferálnak az emberek és milyen nemben hivatkozzunk rájuk? Vizsgáljuk meg nyomtatványainkat és kommunikációnkat, hogy eléggé inkluzívak-e. Amikor családokról beszélünk, inkluzív nyelvhasználatunkkal mutassunk példát a gyermekeknek, kollégáinknak és a szülőknek és gondviselőknek.

» Lépjünk fel a bántó szavak és cselekedetek ellen:

Lépjünk közbe, ha csúfolódást tapasztalunk, beleértve a homofób és transzfób, illetve a rasszista vagy szexista sértéseket. Gyakoroljuk, hogyan reagálhatunk, ha a fiatalok olyasmiket mondanak, mint „Ez a buzi telefon megint bedöglött", „Mit bőgsz, lány vagy?" vagy „Ti nem is vagytok igazi család, mert nincs apukád!" Az iskolai zaklatással és bántalmazással kapcsolatos képzéseken van lehetőség gyakorolni azt, hogyan léphetünk fel az előítéletes alapú csúfolódás és zaklatás ellen, és hogyan válaszoljunk a diákok LMBTQI témákkal és különböző családformákkal kapcsolatos kérdéseire. Nézzünk utána hogyan tudunk pozitívan, erőszakmentesen reagálni az ezzel kapcsolatban felmerülő problémákra, akár a lábjegyzetben található tanároknak készült kézikönyvekben.[11]

» Sokszínűség a képeken és a könyvekben:

Kiadványaink és iskolánk/intézményünk könyvei tükrözik azoknak a gyermekeknek a valóságát, akikkel dolgozunk? A folyosókon és/vagy osztálytermekben található képeken megjelennek a különböző családformák, illetve a különböző nemi önkifejezésű/identitású, különböző biológiai nemi jegyekkel

11 Sokszínűség Oktatási Munkacsoport kiadványai (https://sokszinusegoktatas.hu):
https://sokszinusegoktatas.hu/sites/default/files/uploads/sh-tanari-kezikonyv-a5-2020-print.pdf
https://sokszinusegoktatas.hu/sites/default/files/uploads/sh-tanari-kezikonyv-online.pdf

bíró, etnikai hátterű, illetve fogyatékossággal élő emberek? A képek erősítik azt a felfogást, hogy minden embert tiszteletben kell tartani? Fiatal diákjaink/klienseink látnak többféle pozitív szerepmodellt olvasmányaikban?

» Intézményi légkör – teremtsünk pozitív, mindenki felé befogadó hangulatot:

Ha valaki körbesétál az intézményünkben, az a benyomása, hogy minden gyereket és családot szívesen látunk? A folyosókon szerepelnek a gyermekek olyan alkotásai, amelyek a sokszínűséget és a hasonlóságokat egyaránt tükrözik? Szerveztünk már olyan eseményeket, amelyek elismerik és ünneplik a sokszínűséget? Az alkalmazottak megfelelő tisztelettel kezelnek minden családot, és kerülik az ítélkezést és a sztereotipizálást, amikor kétanyás, kétapás, egyszülős, vagy etnikailag, esetleg nyelvileg vegyes családokkal találkoznak? Az iskola vezetése, a tanárok és az osztálytársak támogatják a gyermekeket azzal, hogy választott nevükön és nemükben hivatkoznak rájuk? Mindenki tudja, kihez forduljon, ha zaklatást vagy diszkriminációt tapasztal? Egyértelmű megállapodást kötöttünk és vezettünk be arról, hogy mindenkit tiszteletben kell tartani, odafigyelni egymásra, és senkit sem szabad szavakkal vagy tettekkel bántani? Tudják a fiatalok, hogy ez arra is vonatkozik, hogy senkit sem szabad az identitása vagy a családja miatt csúfolni? Az intézmény házirendje, zaklatás-ellenes szabályzata külön megemlíti azokat a csoportokat, amelyek különösen ki vannak téve az iskolai bántalmazás és zaklatás veszélyének?

Olyan üzeneteket közvetítsünk a fiatalok felé, amelyek hangsúlyozzák, hogy mindenki ugyanúgy tud különböző dolgokat csinálni (táncolni, főzni, hosszú vagy rövid hajat viselni, matekozni, festeni, sportolni stb.).

Keressünk szövetségeseket azokban a gyerekcsoportokban, amelyekkel dolgozunk, akik közbeléphetnek bármilyen csúfolódás vagy iskolai bántalmazás esetén. Meg tudják állítani ők maguk a zaklatást? Vagy szóljanak inkább egy felnőttnek? Tudnak beszélni az áldozattal? Találjuk meg a megfelelő módszereket, amelyekkel elgondolkoztathatjuk a fiatalokat erről a témáról. Mindig segítsük az LMBTQI és nemileg nonkonform fiatalokat azzal, hogy befogadó nyelvezetet

használunk, biztonságos környezetet teremtünk a számukra, és elősegítjük láthatóságukat. **Mutassunk zéró toleranciát a szexuális irányultságon, nemi identitáson és nemi önkifejezésen alapuló erőszakkal és gyűlöletbeszéddel szemben.**

4.1. Gyermekjogi egyezmény[12]

A Gyermekjogi Egyezmény egy 1989-ben létrejött nemzetközi megállapodás, mely azért jött létre, hogy a csatlakozó országok mindegyike azonos gyermekjogokat legyen köteles betartani. Magyarország 1991-ben írta alá az egyezményt, csatlakozva 195 másik aláíró országhoz. Különös módon az Egyesült Államok nem írta alá a Gyermekjogi Egyezményt.

Bár a világon sok különböző életszínvonalat biztosító ország létezik, az alapvető jogok mégis ugyanúgy megilletnek minden gyermeket arra való tekintet nélkül, hogy hol és milyen körülmények között él, milyen nemzetiségű, milyen nyelven beszél, milyen a bőrszíne vagy a vallása, hogy milyen neműnek érzi magát, vagy esetleg valamilyen fogyatékossággal él.

12 forrás: https://unicef.hu/gyermekjogok

A Gyermekjogi Egyezmény 3 alapelve a következő:

Gondoskodás-ellátás joga: A gyermekek táplálása, tanítása, testi-lelki védelme a társadalmak fontos feladata. Ahhoz, hogy a gyermekek saját tempójukban, számukra optimális ütemben tudjanak fejlődni, nem elég a fizikai táplálásra és gondozásra figyelmet fordítani; legalább ugyanolyan fontos, hogy a gyermek szellemi és lelki egészségét ápoljuk és gondozzuk.

Védelem joga: Addig, amíg a gyermek saját magát nem tudja megvédeni, megilleti a környezetéből jövő védelem joga. Ez a védelem nem csak a szülők kötelessége a gyermek irányába, hanem ugyanúgy feladata ez mindenkinek, aki a gyermekkel kapcsolatba kerül. Ebbe a csoportba tartoznak többek között a kisközösségek, az intézmények és ott dolgozó szakemberek így a pedagógusok is, valamint a törvényalkotók.

Részvétel joga: Az aktív részvételre buzdít azon döntések meghozatalában, amelyek magát a gyermeket is érintik. Ezen túl szabad érzelemkifejezést, véleménynyilvánítást értünk részvételi jog alatt.

4.2. Részlet az egyezményből

Annak érdekében, hogy tisztább képet kapjunk arról, hogy milyen pontos iránymutatások szolgálják a társadalmunkat annak érdekében, hogy a gyermekek jogai ne csorbuljanak sem a családjuk körében, sem az intézményekben, olvassuk el az alábbi részletet a gyermekjogi egyezményből:

29. CIKK

1. A RÉSZES ÁLLAMOK MEGÁLLAPODNAK ABBAN, HOGY A GYERMEK OKTATÁSA A KÖVETKEZŐKRE IRÁNYUL:

A) A GYERMEK SZEMÉLYISÉGÉNEK, TEHETSÉGÉNEK, SZELLEMI ÉS TESTI KÉPESSÉGEINEK KIBONTAKOZTATÁSA;

B) AZ EMBERI JOGOK ÉS ALAPVETŐ SZABADSÁGJOGOK, VALAMINT AZ EGYESÜLT NEMZETEK ALAPOKMÁNYÁBAN FOGLALT ELVEK TISZTELETBEN TARTÁSÁNAK FEJLESZTÉSE;

C) A GYERMEK SZÜLEI, SAJÁT KULTURÁLIS IDENTITÁSA, NYELVE ÉS ÉRTÉKEI IRÁNTI TISZTELET KIALAKÍTÁSA, ANNAK AZ ORSZÁGNAK A NEMZETI ÉRTÉKEI IRÁNT, AHOL A GYERMEK ÉL, A SZÁRMAZÁSI ORSZÁG, VALAMINT A KÜLÖNBÖZŐ CIVILIZÁCIÓK IRÁNT. A SAJÁTJÁBÓL;

D) A GYERMEK FELKÉSZÍTÉSE A SZABAD TÁRSADALOMBAN VALÓ FELELŐSSÉGTELJES ÉLETRE, A MEGÉRTÉS, A BÉKE, A TOLERANCIA, A NEMEK KÖZÖTTI EGYENLŐSÉG, A MINDEN NÉP, ETNIKAI, NEMZETI ÉS VALLÁSI CSOPORT, VALAMINT ŐSLAKOS SZÁRMAZÁSÚ SZEMÉLY KÖZÖTTI BARÁTSÁG JEGYÉBEN;

E) A TERMÉSZETI KÖRNYEZET TISZTELETÉNEK KIALAKÍTÁSA.[13]

13 https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99100064.tv

5

EMBERI JOGI NEVELÉS[14]

5.1. Miről szól, és mire jó az emberi jogi nevelés?

Az emberi jogok olyan alapvető jogok és szabadságok, amelyek korra, állampolgárságra, nemre, fajra, személyes meggyőződésre és egyéb beállítottságra való tekintet nélkül mindenkit megilletnek, és az emberi méltóság, az egyenlőség és egymás kölcsönös tiszteletének elvén alapulnak.

Saját döntéseket hozni, méltányos bánásmódban részesülni, és másokkal is méltányosan bánni – ez az emberi jogok lényege. Az alapvető emberi jogok univerzálisak, azaz a világon mindenkit egyformán megilletnek. Elidegeníthetetlenek, tehát nem foszthatnak meg minket tőlük. Emellett oszthatatlanok és egymással összefüggőek, vagyis a jogok mindegyike egyforma jelentőségű, és egymással is szorosan összekapcsolódnak. A második világháború borzalmait követően az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata egy olyan nemzetközi emberi jogi rendszer alapjait fektette le, amelynek előírásai nemzeti, regionális és nemzetközi szinten is jobbá teszik mindannyiunk életét. **Az emberi jogokra**

14 forrás: https://admin.oktatas.amnesty.hu/amnesty-oktatas-admin/assets/mcc5pjo4jhw80ow4
https://admin.oktatas.amnesty.hu/amnesty-oktatas-admin/assets/iboylpv7dhwso04k
https://admin.oktatas.amnesty.hu/amnesty-oktatas-admin/assets/3sbas46v7t0k8gk4

úgy is tekinthetünk, mint az államok kötelezettségeit meghatározó szabályokra, hiszen az államoknak, kormányoknak és tisztségviselőiknek kötelessége tiszteletben tartani, megvédeni és érvényre juttatni a hatáskörük alá eső személyek emberi jogait.

Az emberi jogi oktatás nem csak az emberi jogokról való tanulásról szól, fontos eleme az is, hogy a folyamat résztvevői figyelembe vegyék egymás igényeit és jogait. **Az emberi jogi oktatás túlmutat a jogok puszta ismeretén és betartásán: a résztvevők megtanulnak élni azokkal, fellépni a jogsértések ellen, kiállni mások jogaiért, és elsajátítják a kritikus gondolkodás képességét is, vagyis az emberi jogokról tanulva tudatos polgárokká válnak.** A különböző helyzetek többirányú megvizsgálásához szükséges látásmódok megismertetésével az emberi jogi oktatás hangsúlyt fektet az automatikus viselkedésformák felülvizsgálatára. Célja, hogy az emberek felismerjék az olyan helyzeteket, amelyekben sérülhetnek az emberi jogok, és lehetővé teszi, hogy mindenki egyéni élethelyzetéhez és erőforrásaihoz mérten tudjon fellépni az emberi jogok védelme érdekében. Az emberi jogi oktatás célja egyének, csoportok és közösségek felvértezése olyan tudással és készségekkel, amelyek összhangban állnak az emberi jogokkal. Módszertana formális, nem formális és informális tanulási alapelveken és aktív részvételen alapul.

A nem formális tanulás lényege, hogy kollektív tanulásra és aktív részvételre épül. Utóbbi azt jelenti, hogy a résztvevők magatartása és aktivitása alakítja az adott beszélgetést, foglalkozást. Az aktív részvételen alapuló módszertanok elvetik a frontális oktatás dinamikáját, ehelyett a tanár és a résztvevők által kialakított közös, kreatív tanulási és alkotási folyamatokra helyezik a hangsúlyt. Mindez **elősegíti a résztvevők elemző és kritikus gondolkodásának fejlődését**, valamint a közös problémamegoldó stratégiák kidolgozását. Ezzel a módszerrel a résztvevők főszereplőivé válnak az adott téma feldolgozásának, és közben döntéseket hoznak, amely elengedhetetlen az oktatási folyamat hatékonyságához.

Az aktív részvétel közvetlenül kapcsolódik a véleménynyilvánítás szabadságához és a kölcsönös tisztelethez képzői és részvétvevői oldalról egyaránt. Fontos, hogy a folyamat vezetője egy olyan közösség megteremtésére törekedjen, amely kölcsönös együttműködésen alapul, és mentes az előítéletektől és sztereotípiáktól.

5.2. Tanácsok a foglalkozások tartásához

» A sikeres foglalkozások alapja a tervezés és felkészülés.

» A tervezés ugyanakkor nem azt jelenti, hogy nem lehet a foglalkozás közben változtatni az óravázlaton. Fontos, hogy figyelembe vegyük a résztvevők egyéni igényeit, és reagáljunk az esetlegesen felmerülő váratlan helyzetekre. Ha kialakul egy értékes beszélgetés, tudjuk előre, hogy melyik programelem kihagyható. Ha esetleg gyorsan haladnánk, készüljünk plusz feladatokkal.

» A foglalkozásokat érdemes az együtt eltöltött időre vonatkozó szabályok lefektetésével kezdeni (pl. ne vágjunk egymás szavába, ne minősítsük a másik véleményét stb.).

» A foglalkozások akkor tudják elérni célukat, ha meg tudjuk teremteni a diákok számára szükséges biztonságos környezetet és hangulatot. A csoport felépítésétől függően fektessünk hangsúlyt névtanuló és "jégtörő" feladatok tartására.

» Fontos figyelnünk a tudatos nyelvhasználatra, hiszen ahogy beszélünk, az hatással lehet ideológiák, sztereotípiák megerősítésére és kialakítására. A tudatos és következetes nyelvhasználat fontos mind a csoportvezető, mind a csoport tagjainak részéről.

» A foglalkozás megtartása előtt készüljünk fel, hogy milyen típusú csoporttal fogunk dolgozni, a foglalkozás közben pedig figyeljük a meglévő és kialakuló csoportdinamikákat. A kiscsoportos feladatok tartása hatékony módja annak, hogy a csoport kevésbé domináns tagjai is ki tudják fejteni véleményüket.

» Amennyiben szükséges, finoman moderáljuk a közös beszélgetést – figyeljünk rá, hogy ne csak egy domináns ember mondhassa el a véleményét.

» A foglalkozás során előfordulhatnak bántó, vagy lekezelő hozzászólások. Ilyen esetekben fontos tisztázni az elhangzottak jelentését (valóban arra és úgy gondolt-e az illető, mi volt a szándéka, tisztában van-e szavai súlyosságával/jelentésével), és amennyiben szükséges, tudatosítsuk, hogy mi a probléma a megnyilvánulással.

» Képzőként fontos tartózkodnunk az indulatoktól és éles vitáktól.

5.3. Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (EJENY)

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát az 1945-ben megalakult Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) dolgozta ki a második világháborút követő években. 1948 óta az EJENY a nemzetközi emberi jogi rendszer alapja. **A nyilatkozat 30 cikkében lefektetett alapelveket** 192 ország fogadta el, majdnem az összes állam a világban. Ahogy neve is sugallja, az EJENY egy nyilatkozat, méghozzá a világ kormányainak közös szándéknyilatkozata arról, hogy bizonyos közös normáknak megfelelő bánásmódban részesítenek minden embert. Az emberi jogok a nemzetközi jogba is beépültek: az EJENY az elfogadása óta számtalan kötelező érvényű jogi norma és egyezmény alapjául szolgált.

A Nyilatkozat egyszerűsített, közérthető változata »

POLGÁRI JOGOK ÉS SZABADSÁGJOGOK: Az élethez való jog, a rabszolgaság és a kínzás tilalma, a hátrányos megkülönböztetés tilalma.

1. cikk Mindenki szabadnak születik, egyenlő jogokkal és méltósággal
2. cikk A hátrányos megkülönböztetés tilalma
3. cikk Az élethez, szabadsághoz és személyes biztonsághoz való jog
4. cikk A rabszolgaság tilalma
5. cikk A kínzás tilalma

ELJÁRÁSRA VONATKOZÓ JOGOK: Az ártatlanság vélelme, a tisztességes eljáráshoz való jog, az önkényes letartóztatás és ítélkezés tilalma.

6. cikk Mindenkire kiterjedő jogi védelem
7. cikk A törvény előtti egyenlőség
8. cikk Jogorvoslat lehetősége jogsértés esetén
9. cikk A jogtalan letartóztatás, bebörtönzés és kitoloncolás tilalma
10. cikk A tisztességes eljáráshoz való jog
11. cikk Az ártatlanság vélelme
14. cikk Üldözés esetén a menedékhez való jog más országban

SZOCIÁLIS JOGOK: Az oktatáshoz, családalapításhoz és családfenntartáshoz való jog, pihenéshez és egészségügyi ellátáshoz való jog.

12. cikk Családi és magánélethez való jog
13. cikk Az államon belüli szabad mozgáshoz és a lakóhely szabad megvá lasztásához való jog
16. cikk A házassághoz és családalapításhoz való jog
24. cikk A pihenéshez és a szabadidőhöz való jog
26. cikk A neveléshez és az ingyenes alapfokú oktatáshoz való jog

GAZDASÁGI JOGOK: A tulajdonhoz, munkához, lakhatáshoz, nyugdíjhoz és megfelelő életszínvonalhoz való jog.

15. cikk Állampolgársághoz való jog
17. cikk Magántulajdonhoz való jog
22. cikk Szociális biztonsághoz való jog
23. cikk A méltányos fizetéshez és a szakszervezeti tagsághoz való jog
25. cikk Az egészséghez és jólét biztosításár
alkalmas életszínvonalhoz való jog

POLITIKAI JOGOK: Jog a közéletben való részvételhez, választójog, a békés gyülekezéshez való jog, a véleménynyilvánítás, a gondolat és a vallás szabadsága.

18. cikk A gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadsága
19. cikk A véleménynyilvánítás és az információ terjesztésének szabadsága
20. cikk A békés célú gyülekezés és az egyesülés szabadsága
21. cikk A közügyekben való részvétel joga

KULTURÁLIS ÉS SZOLIDARITÁSI JOGOK: A közösség kulturális életében történő részvételhez való jog.

27. cikk Jog a közösség kulturális életében való szabad részvételhez
28. cikk Mindenkinek joga van egy olyan nemzetközi rendszerhez, amelyben ezek a jogok teljes mértékben érvényesülnek
29. cikk Mindenki köteles mások jogait tiszteletben tartani
30. cikk Ezektől a jogoktól senkit nem lehet megfosztani!

6

GYAKORLATOK

6.1. Ismerkedős, jégtörő gyakorlatok

HELYCSERÉLŐS

Körben ülünk, egy embernek nincs széke. Ő mond magáról valamit, amire a többiek reagálnak úgy, hogy felállnak és helyet cserélnek azok, akikre jellemző szintén az állítás. Mindig egy ember állva marad, aki viszi tovább a játékot. A facilitátorok is részt vesznek, de irányíthatják, mélyíthetik az állítások tartalmát azzal, ha ők maradnak állva.

Példák az állításokra: *van testvérem, szeretem a rockzenét, ettem már békacombot, szeretek vitatkozni, van meleg ismerősöm, csúfoltak már ki valamiért, kaptam már segítséget másoktól…*

KÉZ-TENYÉR

A résztvevőket kiscsoportokba osztjuk, kapnak egy A4-es lapot, egyikük tenyerét kell körberajzolni, majd az ujjakba kell közös tulajdonságaikat, érté-

keiket beleírni. Az első kör után új csoportokat alakítunk ki, és megismételjük a feladatot. A rajzokat kivágják a résztvevők és felragasztják a táblára.

1. **kör:** 5 közös tulajdonság
2. **kör:** 5 közös hobbi, érdeklődési kör

6.2. Témára hangoló gyakorlatok

TALÁLD MEG A CSOPORTODAT

Különböző jeleket ragasztunk a résztvevők hátára öntapadós címkékkel (✕ ● ▲ ■), úgy, hogy mindegyikből legyen minimum három jel. Egy-két ember olyan jelet kap, amely csak félig tartalmazza a többiek jelét: (pl. ✕ ●, ● ▲). Senki nem tudja, milyen jelet kapott ő maga, de a többiek látják. A csoportfeladat, hogy némán, szavak nélkül találja meg mindenki a saját csoportját.

A feldolgozás folyamán olyan kérdésekről érdemes beszélgetni, mint: hogyan alakultak a csoportok, ki mennyire volt aktív a csoportok megalkotásában, hogyan érezték magukat a feladat folyamán, milyen érzés volt (esetleg) csoport nélkül, egyedül maradni, voltak-e egyéb szempontok is a csoportalakításnál, mint a hátukra tett jelek, tényleg mindenki akart-e csoportba kerülni…stb.

LÉPEGETŐS

Minden résztvevő húz egy szerepkártyát, majd elolvassa a rajta szereplő leírást. A képző segít a résztvevőknek, hogy bele tudják élni magukat az adott diák életébe: arra kéri őket, hogy gondolják végig, hogyan zajlanak a diák mindennapjai, milyen érzésekkel megy iskolába reggel, hogyan vesz részt az egyes órákon, legyen szó matekról, irodalomról vagy tesiről, hogyan tölti a szüneteket és mit csinál délután, hogyan érzi magát a különböző iskolán kívüli programokon.

Ezután a képző megkéri a résztvevőket, hogy álljanak fel egy sorba a teremben, és figyeljék az elhangzó állításokat. Ha olyan állítást hallanak, amit igaznak éreznek a karakterükre, akkor lépjenek egyet előre. Ha nem igaz az állítás, maradjanak a helyükön. Érdemes hangsúlyozni, hogy nincs jó vagy rossz megoldás, az alapján lépjenek, ahogyan ők elképzelték a karakterüket.

Az állítások a következők:

1. Elegendő információt kaptam az iskolai szexuális nevelés során.
2. Nem kell titkolóznom az osztálytársaim előtt.
3. Az órákon hallok a sajátomhoz hasonló szexuális irányultságú emberekről.
4. Szabadon ismerkedhetek a bulikban.
5. Nem gond, amikor át kell öltöznöm tesiórára.
6. A ballagásra az összes szerettemet elhívhatom.
7. A nevemen szólítanak az iskolában.
8. Nem rándul görcsbe a gyomrom, ha buziznak.

Mielőtt megbeszélnék a tapasztalatokat, fontos, hogy konkrét felszólítással is ráirányítsuk a figyelmet a kialakult tér-képre, váljon láthatóvá a különbség:

Nézze meg mindenki a kialakult képet!

Tegye fel a kezét, aki a nemi vagy szexuális kisebbséghez tartozó szerepet húzott!

Ez után közös megbeszélés következik, amelyhez célszerű leültetni a csoportot. A feldolgozás kérdései lehetnek: ***Milyen érzés volt annak, aki sokat lépett? Ki voltál? Milyen volt hátul maradni? Ki voltál, mikor maradtál hátul? Milyen okok miatt maradtak hátul, akik nem tudtak sokat lépni? Mit gondoltok, őket többet cikizik az iskolában?***

Szerepkártyák »

17 éves gimis lány vagy Budapestről. Imádsz táncolni és olvasni, érettségi után külföldön szeretnél továbbtanulni. A szerelem egészen addig nem érdekelt, amíg tavaly nyáron egy táborban megismerkedtél egy lánnyal, akivel azóta is együtt jártok.

16 éves kecskeméti meleg fiú vagy. Asztalosnak készülsz, már nagyon várod, hogy dolgozni kezdj, és el tudj otthonról költözni. A szüleid nem fogadják el, hogy meleg vagy, otthon folyamatosan megjegyzéseket tesznek rád és a barátodra.

Budapesti meleg fiú vagy, idén fogsz érettségizni, utána pedig egy külföldi egyetemre készülsz építészetet tanulni. A szüleid elfogadóak és mindenben támogatnak, tavaly nyáron az akkori barátod is részt vett a családi nyaraláson, a szakításotok után pedig a barátaid mellett anyukáddal is sokat tudtál beszélgetni.

19 éves meleg fiú vagy, akit nagyon érdekel a politika és a közügyek. Már két éve vagy aktivista egy helyi LMBTQI szervezetben, és jogot szeretnél majd tanulni, hogy majd egy jogvédő szervezetnél helyezkedhess el.

17 éves biszexuális fiú vagy. Anyukád mindenben támogat, de az apukádnak nem mered elmondani, hogy nem csak a lányokhoz vonzódsz. Kereskedelmi szakgimnáziumba jársz, korábban jó tanuló voltál, de az utóbbi évben leromlottak a jegyeid. Azt fontolgatod, hogy otthagyod az iskolát és dolgozni kezdesz.

17 éves transznemű lány vagy. A nagymamáddal élsz, bár nem teljesen érti ezt az egészet, de mindenben támogat, sokat beszélgettek. Azt tervezed, hogy az érettségi után külföldre mész dolgozni, hogy minél hamarabb összegyűjthesd a pénzt a műtétekre.

18 éves lány vagy, mindened a színház és a rajzolás, az az álmod, hogy díszlettervező légy. A szexualitás nem igazán érdekel, de bízol benne, hogy találsz majd egy párt, akivel szeretetben együtt élhettek majd.

19 éves leszbikus miskolci lány vagy. Gyerekkorod óta tanítónőnek készültél, de az utóbbi időben nagyon elbizonytalanodtál. Nem szeretnéd, ha évtizedekig titkolóznod kéne a munkahelyeden.

19 éves kisvárosi diák vagy. Az emberek többsége fiúként tekint rád, de te igyekszel elkerülni az ilyen kategóriákat. Egy számítástechnikai szakgimnáziumban tanulsz, szeretnél majd Budapestre költözni, és informatikusként elhelyezkedni.

17 éves biszexuális lány vagy. A növények a szenvedélyed, ezért szeretnél a kertészeti egyetemen továbbtanulni, majd kerteket és parkokat tervezni. Érettségi után szeretnél a barátnődhöz költözni, mert az ő családja sokkal elfogadóbb, mint a tiéd.

17 éves fiú vagy, akit sokan melegnek néznek, pedig te a lányokhoz vonzódsz. Ezt utálod, ezért próbálsz minél macsósabb lenni. Középiskola után rendőr vagy katona akarsz lenni.

Végzős lány vagy, aki egészségügyi középiskolába jár Budapesten. Érettségi után néhány évre ápolónőként tervezel elhelyezkedni. Szeretnétek minél hamarabb összeházasodni a barátoddal, mert nagy családra vágytok. Azt tervezitek, hogy amíg csak lehet, te otthon maradsz a gyerekekkel.

17 éves budapesti lány vagy. Nagyon szeretsz festeni és rajzolni, minden álmod, hogy felvegyenek az MOMÉ-ra. Kicsit kevés az önbizalmad, de reméled, hogy hamarosan rád talál a szerelem. Az interneten megismerkedtél egy fiúval, akivel most a személyes találkozást tervezitek.

18 éves fiú vagy, egy vidéki elit gimnázium tanulója. A szüleid nagyon szigorúak, nagyon komolyan kell venned a tanulást, és egy csomó különórára is jársz, mert jogra készülsz. Sok rajtad a nyomás, te pedig csak arra vágysz, hogy te is ugyanúgy bulizhass, mint a többiek és megismerkedhess egy helyes lánnyal.

17 éves fiú vagy, heteroszexuális, fodrásznak tanulsz egy nagyvárosi iskolában. Ha végzel, apukád vállalkozásában kezdesz majd el dolgozni. Két nagyobb testvérednek már saját családja van, de te még nem vágysz komoly kapcsolatra, szeretnéd pár évig élvezni az életet és a bulizást.

16 éves lány vagy. Szüleid egy kis faluban élnek a kisebb testvéreddel, te pedig Veszprémben tanulsz. Mindened a kézilabda, rengeteget edzel, és az az álmod, hogy egy NBI-es felnőtt csapathoz igazolhass. A fiúkra most nincs sok időd, talán majd pár év múlva.

17 éves szombathelyi lány vagy. Művészeti szakgimnáziumba jársz, nagyon érdekel a divattörténet, ha végeztél, szeretnél divattervezést tanulni. A rajzolás mellett a templomi ifiközösség programjai töltik ki a szabadidődet. A vallás nagyon fontos a számodra, szeretnél egy hasonló értékrendű fiúval megismerkedni.

18 éves pécsi fiú vagy. Nagyon jól tanulsz, különösen az irodalom és nyelvek állnak közel hozzád. A barátnőddel a színjátszó körben ismerkedtetek meg. Érettségi után Budapestre költöztök, ahol bölcsészkarra szeretnél járni. A célod, hogy újságíró lehess.

18 éves fiú vagy, jövőre végzel egy jónevű műszaki szakgimnázium-ban. Szeretnél mérnök lenni, de a fizika és a csillagászat is nagyon érdekel. A lányokkal kicsit bátortalan vagy, de pár hete megismerkedtél egy lánnyal, akivel egyre gyakrabban töltitek együtt a délutánt.

Végzős középiskolás lány vagy. Imádod a természetet, ezért biológusnak készülsz. Az az álmod, hogy természetfotósként bejárd a világot. Nagyon szereted a barátodat, de egyelőre eszedbe sem jut, hogy összeházasodjatok.

6.3. Témát kifejtő, feldolgozó gyakorlatok

LMBTQI+ kérdezz-felelek - megoldásokkal

MIRŐL SZÓLNAK A PRIDE RENDEZVÉNYEK? — a szexuális és nemi kisebbségekkel kapcsolatos társadalmi kérdések nyilvános megvitatásáról — a közösségek megmutatkozásáról — a sokszínűség megünnepléséről — történelmi megemlékezésről, lásd: Stonewall-lázadás[15]	**MI A KÜLÖNBSÉG A SZEXUÁLIS IRÁNYULTSÁG ÉS A NEMI IDENTITÁS KÖZÖTT?** A szexuális irányultság egy másik ember iránti vonzalomról szól, a nemi identitás pedig arról, ki milyen nemhez tartozónak érzi magát.
LEHET-E MAGYARORSZÁGON HIVATALOSAN HÁZASSÁGOT KÖTNI KÉT AZONOS NEMŰ EMBERNEK? Nem.	**AZ EMBEREK HÁNY SZÁZALÉKA LMBTQI SZEMÉLY? (LESZBIKUS, MELEG, BISZEXUÁLIS, TRANSZNEMŰ, QUEER, INTERESZEX VAGY EGYÉB SZEXUÁLIS ÉS NEMI KISEBBSÉG)** 5-10%

15 Stonewall lázadás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Stonewall-lázadás

KIKET NEVEZNEK SZIVÁRVÁNY CSALÁDOKNAK? Azokat a családokat, amelyekben a szülők közül egy vagy több személy LMBTQI személy.	**MIT JELENT AZ ELŐBÚJÁS KIFEJEZÉS?** Az előbújás vagy coming out a szexuális vagy nemi kisebbséghez tartozás mások előtti felvállalása, elmondása.
A SZÜLETÉSKOR KIJELÖLT NEMET HIVATALOSAN MEG LEHET VÁLTOZTATNI TRANSZ ÉS INTERSZEX EMBERKÉNT MAGYARORSZÁGON? Nem. (Erről bővebben a Háttér Társaság honlapján olvashat)[16]	**ÍRJ EGY PÉLDÁT A HOMOFÓBIÁRA!**

16 https://hatter.hu/tevekenysegunk/jogsegelyszolgalat/jelentosebb-ugyeink/33-paragrafus

TOTÓ: Szexuális és nemi kisebbségi TOTÓ

1. ORSZÁGTÓL FÜGGETLENÜL, A MINDENKORI NÉPESSÉG HÁNY SZÁZALÉKA LMBTQI SZEMÉLY?

a) 5-10 %
b) 1-5 %
c) 25-30 %

2. MI A COMING OUT HELYES MAGYAR FORDÍTÁSA?

a) bevallás
b) rejtőzködés
c) előbújás

3. MIT JELENT AZ LMBTQI RÖVIDÍTÉSBEN A Q?

a) queer – identitását nem kategorizálja be pontosan
b) questioning – bizonytalan szexualitásában
c) quite – kielégítő szexuális életű
d) queen – királynő

4. AZ AZONOS NEMŰ KAPCSOLATOKBAN A NEMI SZEREPEK ÚGY ALAKULNAK, HOGY…

a) kiismerhetetlen káosz van
b) eldöntik, hogy ki lesz férfi és ki női szerepben
c) nincsenek előre leosztott szerepek, egyedien alakul minden párkapcsolat

5. MIHEZ VAN JOGUK A LMBTQI EMBEREKNEK MA MAGYARORSZÁGON?[17]

a) házasodhatnak
b) örökbefogadhatnak
c) nemüket jogilag elismertethetik, új iratokat kaphatnak
d) regisztrált élettársi kapcsolatba léphetnek

17 Bizonyos esetekben LMBTQI emberek is tudnak házasodni, örökbe fogadni, például: 1) olyan transznemű ember, akinek megtörtént a nem és névváltoztatása, nem azonos nemű párjával összeházasodhat, 2) biszexuális, queer vagy interszex emberek nem azonos nemű párjukkal összeházasodhatnak, 3) LMBTQI emberként bár nehéz, de elvileg lehetséges örökbefogadni, azonos nemű párjukkal együtt azonban nem lehetséges.

6. MI A BULLYING?

a) megfélemlítés, megalázás, testi-lelki agresszió, erőszak
b) ismétlődő bántalmazás, amely létrehozza, vagy megerősíti a hatalmi viszonyokat
c) előítéletes, másokat lenéző, lekezelő magatartás

7. AZ ALÁBBI HELYZETEK KÖZÜL MELYIK NEM BULLYING?

a) valaki a Facebookon többször is posztol intim képeket valakiről, amin mindenki nevet
b) amikor egy csoport rendszeresen nem engedi, hogy egyvalaki szóhoz jusson
c) foci közben összeverekszik a két csapat szabálytalankodás miatt

Megoldások:
1.a, 2.c, 3.a, 4.c, 5.d, 6.b (itt lehet, sokan a többi választ jelölik, érdemes ezekről beszélgetést kezdeményezni), 7.c

DOLGOZZUNK A SZTEREOTÍPIÁKKAL!

Két külön csoportba osztjuk a résztvevőket. Egyik csoport sem tudhatja, mit csinál majd a másik. A két facilitátor külön-külön dolgozik a csoportokkal. Az egyik csoport elvonul (3-5 fő max), és egy flipchartra megrajzol egy képzeletbeli személyt, aki az LMBTQI csoport valamelyik tagja. Kitalálnak neki nevet, rövid élettörténetet.

Ez alatt az idő alatt a másik (nagyobb) csoport egyéni munkát kap. Feladatuk, egy A4-es papírra írjanak olyan állításokat, amiket a társadalom gondol, hangoztat arról a csoportról, aminek tagját a másik csoport éppen megjeleníti. Egyéni munka, nem a saját véleményét kell írnia, hanem amit hall, tapasztal, lát maga körül Magyarországon. Ideális, ha tud mindenki 6-8 mondatot írni.

Amikor mindkét csoport készen van, a figurát rajzolók behozzák az “alkotást”, maguk elé tartják, és bemutatják őt a többieknek. A társadalom véleményét megfogalmazó tagok papírjait a facilitátor összekeveri, így senki nem a sajátját fogja már.

A bemutatkozás után a papíron megjelenő személyt néven megnevezve, E/2 személyben hozzá intézve a mondandót, egyenként felolvassák a véleményeket, állításokat. (pl. Jocó, te pedofil vagy, Jocó, te pokolra kerülsz…)

Mindenki egy mondatot olvas, megy a kör mindaddig, amíg tartanak az újabb és újabb állítások (ismétlődéseket ki kell húzni). A rajzolt személyt tartó “alkotók” nem szólalhatnak meg közben. A végén azonban szót kapnak. Elmondhatják, mit érezhet a figurájuk (Jocó), és mi lehet Jocó válasza a “társadalom” megítélésére, véleményére.

A szerepekből kivéve a szereplőket, a feldolgozást érdemes a következő kérdések mentén levezetni:

Milyen érzés volt megírni, majd felolvasni a sztereotípiákat?

Hogyan hatnak a személyiségre az előítéletek? Honnan származnak? Mi a kiút, megoldás az előítéletek csökkentésére?

Hogyan alkották meg a figurát? Milyen ismeretek, tapasztalatok, elképzelések alapján született a karakter? Mennyire engedték őt magukhoz közel?

ISKOLAI SZITUÁCIÓK

Néhány szituációt osztunk ki kisebb csoportoknak: képeket adunk a *Még mindig tabu*[18] kézikönyv illusztrációi közül, vagy egyéb képek, iskolai helyzetleírások is szóba jöhetnek.

18 Rédai Dorottya, Kövesi Györgyi (2018): Még mindig tabu? - LMBT személyek az iskolában https://labrisz.hu/content/_common/attachments/file6.pdf

BÁNTÓ SZAVAK

HOVA VESZNEK BE?

Papírra dolgozva válaszolják meg a megadott kérdéseket:

1. ***Mi történik a képen?***

2. ***Kik a látható és láthatatlan szereplői a jelenetnek, és mit érezhetnek?***

3. ***Mit lehet tenni, hogy az ő terük befogadó legyen?***

A kiscsoportok nagy csoportban megosztják az ötleteiket, amelyeket a foglalkozásvezető a táblán, flipcharton összesít.

Irányított beszélgetéssel, közösen dolgozzák föl az ötletek megvalósításának lehetőségeit, nehézségeit.

6.4. Folytatást, továbblépést lehetővé tevő gyakorlatok

KI MIT TEHET? ÉN - OSZTÁLY - ISKOLA

Új csoportokat alakítunk a diákokból, elkéri a képeket, és minden csoport elé rakunk egy flipchartot és színes filceket. Megkérjük a diákokat, hogy rajzoljanak három koncentrikus kört a lapra, és ezt meg is mutatjuk a táblán. A középső körbe beírjuk, hogy "én", a következő körbe azt, hogy osztály, a tábla tetejére pedig, hogy Befogadó Iskola.

Elmondjuk, hogy a diákok az előzőekben megismerhettek néhány jellemző iskolai szituációt, ami az LMBTQI személyeket sérti, bántja, de biztos van még ezen kívül rengeteg. A csoportok ebben a feladatban azon fognak gondolkozni, hogy milyen lehetőségek vannak az ilyen esetek megelőzésére és kezelésére.

Megkérjük a csoportokat, hogy a középső körbe írják be azokat a cselekvési lehetőségeket, amit egyénileg tudnak tenni azért, hogy az iskolában, osztályban jobb legyen az LMBTQI osztálytársaknak. A második körbe írják azokat, amit

az osztály tud tenni, a harmadik körbe pedig azokat, amit az iskola – beleértve a tanárokat – tud tenni azért, hogy ez egy befogadó iskola legyen.

A csoportmunkákat segítve ötletekkel buzdítjuk a résztvevőket, hogy menjenek túl az általánosságokon (“Legyünk toleránsak”, “Ne bántsuk egymást”), és próbáljanak konkrétumokat írni (pl. iskolai faliújság, iskolarádió, szülői értekezlet, tolerancia/jeles napok, házirend kiegészítés…)

Az utolsó 5 percben mindegyik csoport mutassa be, hogy mit írt, belülről kifelé. Az elkészült posztereket kirakhatjuk az osztályteremben.

6.5. Foglalkozást lezáró, értékelést, visszajelzést tartalmazó gyakorlatok

ZÁRÓKÖR

Megkérjük a résztvevőket, hogy az óra zárásaként körben egymás után mindenki mondjon egy-egy szót, szókapcsolatot, esetleg gondolatot arról, hogy számára most mi a legfontosabb ahhoz, hogy befogadó és biztonságos iskolájuk legyen, és a felírt ötletek közül mi mellett tud elköteleződni leginkább. Esetleg mond egy konkrét dolgot, amit tenni fog a következő héten.

7

EGYÉB HASZNOS ANYAGOK, FORRÁSOK:

OKTATÁS, ISKOLA ÉS LMBTQI+ SZEMÉLYEK

https://melegsegesmegismeres.hu/wp-content/uploads/2018/06/lmbt-erzekenyito-kepzes-oktatas.pdf

https://melegsegesmegismeres.hu/wp-content/uploads/2018/06/iskola-es-melegseg-meszaros-gyorgy.pdf

https://melegsegesmegismeres.hu/wp-content/uploads/2021/01/Szakdoli_Erd%c3%a9lyi.pdf

ÁLTALÁNOS EMBERI JOGOK:

https://melegsegesmegismeres.hu/wp-content/uploads/2018/06/europai-emberi-jogi-egyezmeny.pdf

MAGYAR JOGI HELYZET:

Háttér Társaság állásfoglalása:
https://hatter.hu/kiadvanyaink/az-egyes-gyermekvedelmi-torvenyek-modositasarol-szolo-2021-evi-lxxix-torveny-ertekelese

Amnesty International Magyarország állásfoglalása:
https://oktatas.amnesty.hu/hirek/propagandatorveny

Amnesty International Magyarország podcast:
https://oktatas.amnesty.hu/hirek/a-legjobb-amit-ezzel-a-torvennyel-tehetunk-hogy-nem-veszunk-rola-tudomast

KERESZTÉNYSÉG ÉS MELEGEK:

Mit mond és mit nem mond a Biblia a melegekről? - a szem
https://aszem.info/2017/08/mit-mond-es-mit-nem-mond-a-biblia-a-melegekrol/

ONLINE KURZUSOK:

Amnesty Akadémia Bevezetés az emberi jogokról
https://register.academy.amnesty.org/

LMBTQI alapfogalmak
https://oktatas.amnesty.hu/hirek/elindult-az-amnesty-pride-kurzusa

Rövid kurzus az előbújásról
https://oktatas.amnesty.hu/hirek/elindult-az-amnesty-elobujas-kurzusa

A Sokszínűség Oktatási Munkacsoport bullying ellenes kurzusai
https://elearning.sokszinusegoktatas.hu/

VIDEÓK, KISFILMEK LMBTQI TÉMÁBAN

A szeretet nem vár… noÁr x Falusi Mariann LOVEMBTQIA - magyarul, angol felirattal (5.28)
https://youtu.be/sRyJ_cN453I

Magyar művészek a homofóbia ellen : Lily Allen Fuck You.., magyar felirattal (3.55 perc)
https://youtu.be/2UuxeI9D-1A

Stand up! – iskolai kiállás egy bántalmazott meleg fiú mellett, magyar felirattal (4.24 perc)
https://youtu.be/y-URzBcsmlo

Egymásra lépni tilos! – meleg sztereotípiák és a valóság magyarul (3.40 perc)
https://youtu.be/6euFT8wj5-I

Ne válassz szét minket! (meleg párok a világ minden tájáról) (3.54 perc)
https://youtu.be/b-awVQkTeVE

Two fathers - Gyerekek gyerekeknek énekelnek: Milyen két apukával élni ? angol felirattal (2.58 perc)
https://youtu.be/_qf0puHJ-KM

A család az család - szülők és szakértők válaszolnak arctalan kérdésekre
https://youtu.be/wXLuhRgihog (5.18 perc)

Különbségeink ellenére is egy csónakban evezünk
https://youtu.be/XYeDZwzjKUw (4.31 perc)

8

ZÁRSZÓ

A könyvünk végére érve bízunk abban, hogy a kézikönyvet forgató gyermekekkel foglalkozó szakemberek olyan eszközöket kaptak, amelyek segítik a gyerekekkel való hatékony és inspiráló közös munkát a jövőben. A zaklatás, a bullying minden esetben életre szóló következményekkel járhat, ám ez ellen tehetünk, legyen bármilyen szerepünk is a társadalomban.

A kézikönyvet összeállító szervezetek közös célja, hogy csökkentse az LMBTQI emberek elleni zaklatásokat, a hozzájuk való negatív vagy ellenséges hozzáállást és a diszkriminációt, és arra invitálunk minden, a gyermekek jóléte mellett elkötelezett szakembert, hogy segítsen ennek megvalósításában!

A kézikönyv részét képező óratervek tudásanyagait tanároknak szóló workshopok során is sikeresen terjesztettük országszerte. A résztvevők mondták:

„OLYAN ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI PLUSZ TUDÁSSAL GAZDAGODTAM, AMIT A MUNKÁMBAN IS TUDOK ALKALMAZNI. A KÉPZÉS JÓ HANGULATBAN TELT, A TRÉNEREK MAGAS SZAKMAI SZÍNVONALON IGAZI BEFOGADÓ TERET HOZTAK LÉTRE. MINDEN PEDAGÓGUSNAK SZERETETTEL AJÁNLOM EZT A TOVÁBBKÉPZÉST.”

„SZUPEREK A GYAKORLATOK, A MÓDSZERTAN, AMIHEZ KÜLÖN SEGÍTSÉGET IS KAP AZ EMBER, HOGY AZT A SAJÁT KÖZÖSSÉGÉBEN IS ÉRDEMBEN HASZNÁLNI TUDJA. NEM UTOLSÓ SORBAN FANTASZTIKUS VOLT A CSAPAT, ÖRÜLÖK, HOGY MEGISMERHETTEM EMPATIKUS, NYITOTT EMBEREKET EBBEN A MAI KIREKESZTŐ VILÁGBAN. JÓ TUDNI, HOGY NEM VAGYOK EGYEDÜL. FELTÖLTŐDVE MEGYEK TOVÁBB.”

„LELKIISMERETES, TAPASZTALT KÉPZŐKKEL TABUK NÉLKÜL TUDTUNK EGY CSAPATKÉNT DOLGOZNI.”

BEFOGADÓ TEREK